

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

THE ADMINISTRATION OF SANGHA'S AFFAIR ACCORDING TO BRAMAVIHARA PRINCIPLE OF ECCLESIASTICS IN CHANGKLANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

PHRAPALAD TEERAWAT SUTHIPANYO (SIRIPHATTHARATHIWAT)

A THEMATIC PAPER SUBMTTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตาหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์)**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครอง**
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ เผือกคง)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ .....
(พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร. สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา)

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Thematic Topic	:	The Administration of Sangha's Affair According to Bramavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province
Studen's Name	:	Phrapalad Teerawat Suthipanyo (Siriphattharathiwat)
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Government
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon
Co-Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Political Science (Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....P. Suwatthanapran.....
(Phrakhrupaladsuwatthanaphromajariyakhun)

Thematic Committee :

Chairman .....Chaiwat.....
(Assoc. Prof. Dr. Chaiwat Phuakkhong)

Member (Advisor) .....S. Chamnanphuttiphon.....
(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member/Co-Advisor .....K. Nuthongkaew.....
(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member .....Phm. Ekkawin.....
(Phramaha Ekkawin Piyaweero, Dr.)

Member .....Sitthipong.....
(Dr. Sitthipong Sitthiphataraprabha)

(Copyright of Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์ : **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา : **พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์)**
ชื่อปริญญา : **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา : **การปกครอง**
ปีพุทธศักราช : **2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ และ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชากรที่ใช้ในการวิจัย พระ 134 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 รูป เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการปกครอง (μ = 4.77) ด้านการสาธารณูปการ (μ = 4.65) ด้านการเผยแผ่ (μ = 4.63) ด้านการศาสนศึกษา (μ = 4.62) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (μ = 4.61) และ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ (μ = 4.56)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) ศาสนสถานควรศึกษากฎ ระเบียบ กติกาและระเบียบการปฏิบัติงานปฏิบัติตนให้ชัดเจน 2) ควรมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา 3) ควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลให้เยาวชนและประชาชนได้รับการศึกษาอันสมควร 4) ควรจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา อบรมสมถวิปัสสนากรรมฐาน 5) ควรส่งเสริมให้มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ 6) ควรสำรวจต้องการจำเป็นและให้ความช่วยเหลือพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับความต้องการ

คำสำคัญ การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ หลักพรหมวิหารธรรม พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**The Administration of Sangha's Affair According to Bramavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province**
Studen's Name	:	**Phrapalad Teerawat Suthipanyo (Siriphattharathiwat)**
Degree Sought	:	**Master of Political Science**
Program	:	**Government**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**

The objectives of this thematic were to study: 1) the administration of Sangha's affair according to Brahmavihara principle of ecclesiastics; and 2) guideline for promoting the administration of Sangha's affair according to Brahmavihara principle of ecclesiastics in Changlkang district, Nakhon Si Thammarat province. The research population consisted of 134 monks and 7 key informants. The employed research instruments were questionnaire and the interview form. The statistics employed for the data analysis were frequency, percentage, standard deviation, and content analysis.

The findings were as follows;

1. Administration of the Sangha affairs according to the Brahma Vihara Dhamma principles of the Sangha Administrators Chang Klang District Nakhon Si Thammarat Province Overall all aspects was at the highest level (μ = 4.64) when considering each side They were ranked in descending order of the mean values: administration (μ = 4.77), public utilities (μ = 4.65), propagation (μ = 4.63), religious education (μ = 4.62), welfare education (μ = 4.61) and public welfare (μ = 4.56)

2. The guideline for promoting the administration of Sangha's affair according to Brahmavihara principle of ecclesiastics in Changlkang district, Nakhon Si Thammarat province were follows: 1) religious places should study the rules, regulations, rules and regulations, and conduct themselves clearly; 2) they should be a study of Paliand Dhammastudy; 3) they should be assistance to the youth and the people to receive education suitable; 4) they should be arranged Samatha Vipassana meditation training;

5) the construction and restoration of religious objects should be encouraged; and 6) they should explore the needs and provide assistance to the monks in accordance with their needs.

Keywords: Administration, Sangha's affair, Brahmavihara principle, Ecclesiastics

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษา ตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ เผือกคง ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มสารนิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร และ รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของสารนิพนธ์ ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจน เพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจาก สารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณ พระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูป ทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วย เทอญ

พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์)

สารบัญคำย่อ

อักษรย่อพระไตรปิฎกในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหามกุฎราชวิทยาลัย. (2563) : โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัยนครปฐม ในการค้นคว้าและอ้างอิง โดยมีคำย่อและคำเต็มดังนี้

คำย่อ	**คำเต็ม**
พระสุตตันตปิฎก	
องฺ.ปญฺจก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

เลขที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎก มีดังนี้ เลขหน้าเป็นเล่ม เลขกลางเป็นข้อ และเลขหลังเป็นหน้า เลข/ข้อ/หน้า เช่น องฺ.ปญฺจก.(ไทย)22/192/252 หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ฉบับมหามกุฎราชวิทยาลัย เล่มที่ 22 ข้อที่ 192 หน้าที่ 252 เป็นต้น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ซ

สารบัญคำย่อ..... ฌ

สารบัญ..... ญ

สารบัญภาพ..... ฏ

สารบัญตาราง..... ฐ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามการวิจัย..... 3

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 3

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 4

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 6

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7

2.1 หลักพรหมวิหารธรรม..... 7

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร..... 14

2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์..... 30

2.4 บริบทพื้นที่ที่ศึกษา..... 57

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 59

2.6 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย..... 63

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 64

3.1 ประชาชนและกลุ่มตัวอย่าง..... 64

3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง..... 65

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 65

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ..... 66

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	68
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	68
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	**70**
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	71
4.2 ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	72
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	79
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	**90**
5.1 สรุปผลการวิจัย	91
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	93
5.3 ข้อเสนอแนะ	95
บรรณานุกรม	**97**
บุคลานุกรม	**101**
ภาคผนวก	**103**
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	104
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	106
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวมรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	110
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	119
ภาคผนวก จ ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ และการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	130
ภาคผนวก ฉ หนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	142
ภาคผนวก ช รูปภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	146
ประวัติผู้วิจัย	**154**

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	71
ตารางที่ 4.2	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้าน.....	72
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการปกครอง.....	73
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศาสนศึกษา.....	74
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์.....	75
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการเผยแผ่..	76
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณูปการ.....	77
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณะสงเคราะห์.....	78

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 63

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพุทธถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งการทำนุบำรุงหรือจรรโลงสืบทอดพระศาสนาให้ดำรงคู่สังคมไทยไปตลอดกาลนั้น เป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่าต้องเข้ามาช่วยกันอย่างจริงจัง และผู้ที่มีบทบาทสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ พระสังฆาธิการ ซึ่งผู้ที่ต้องบริหารจัดการวัดให้เจริญรุ่งเรือง เพราะพระสังฆาธิการ คือ "พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์" "พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทได้บัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มี เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการมีความสำคัญจะต้องดูแลพระภิกษุและสามเณร ให้เป็นระเบียบ มีจริยาวัตรงดงาม ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จึงนับว่า พระสังฆาธิการ เป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุและสามเณรไม่ให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัด รักษาและบำรุงสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม, 2559, หน้า 32-33)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือ การปกครองตามคณะสงฆ์และทางศาสนา ซึ่งได้มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาบังคับใช้ สำหรับในปัจจุบันคือ ฉบับ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และใช้คำว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จในการบริหารนั้น โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้อธิบายว่าพระสังฆาธิการมีหน้าที่ 6 ประการ คือ 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เนไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี 3) ระงับอธิกรณ์วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ 5) ควบคุมบังคับบัญชา

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย และ 6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน จากภารกิจทั้ง 6 ประการนี้พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิธีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาการที่จะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงคู่ประเทศไทยได้นั้น จะต้องมีพระสังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนา (พระสุระ สนิทชัย และรชพล ศรีขาวรส, 2562, หน้า 328) และจากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นหลักการสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะพรหมวิหารธรรม เป็นหลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) หลักเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น รวมถึงมีเมตตาต่อสัตว์) 2) หลักกรุณา (ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความสงสารและเห็นใจผู้อื่นที่ประสบทุกข์) 3) หลักมุทิตา (ความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยา ร่วมชื่นชมและยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่น) และ 4) หลักอุเบกขา (ความวางเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ซ้ำเติมคนที่กำลังทุกข์ หรือเพลี่ยงพล้ำ)

อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอำเภอที่มีขนาดเล็กแต่มีความสำคัญทางศาสนาพุทธ ความศรัทธาของประชาชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเนื่องจากเป็นที่ตั้งของวัดสำคัญ ๆ ของจังหวัด ทั้งวัดมะนาวหวาน พระอารามหลวง วัดธาตุน้อย ซึ่งเป็นวัดที่ประชาชนให้ความศรัทธาและเลื่อมในหลวงปู่ทวด นอกจากนี้ยังมีวัดอีกหลายแห่ง ซึ่งหากวัดภายในอำเภอช้างมีการบริหารจัดการคณะสงฆ์เป็นอย่างดี ไม่มีความเสื่อมเสียด้าน ๆ ใด ย่อมนำมาซึ่งความศรัทธา เคาเคารพนับถือของประชาชน จะส่งผลให้ประชาชนหลั่งไหลเข้ามาเพื่อร่วมกันสืบทอดพระพุทธศาสนา รวมทั้งสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้วัด ชุมชนและจังหวัดได้

ด้วยข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระในอำเภอช้างกลางจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่าไดปฏิบัติหนาที่ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ และระเบียบขอ บังคับ กฎมหาเถรสมาคม อยางไร เพื่อเปนขอมูลในการวางแผนและพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ใหมีประสิทธิภาพมากขึ้นตอไปทั้งยังเปนกรณีศึกษาเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภออื่น ๆ สืบตอไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

1.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1.4.1.1 ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 134 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565)

1.4.1.2 ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย พระอุปัชฌาย์ เจ้าคณะตำบลหลักช้าง เจ้าคณะตำบลช้างกลาง เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาส และ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 7 รูป/คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัดในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 วัด ได้แก่ วัดควนส้าน วัดคีรีวรรณา (บ้านนา) วัดเทพกุญชร (นาวา) วัดหน้าเขาเหมน วัดหลักช้าง วัดสวนขัน วัดราษฎร์บำรุง (วัดใต้) วัดจันดี (ทุ่งปอน) วัดธาตุน้อย และวัดมะนาวหวาน พระอารามหลวง

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม 2565 – 28 กุมภาพันธ์ 2566

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การบริหาร หมายถึง การปกครอง การจัดการ การดำเนินการ กระบวนการวางแผน การควบคุมการจัดบุคลากรทีมงาน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

1.5.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการบริหารจัดการวัดในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์เป็นกิจการทางพระศาสนา ที่เน้นงานในหน้าที่ขององค์กรการปกครองคณะสงฆ์

1.5.3 การปกครอง หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสามเณรในวัด หรือที่อยู่ ภายใต้การปกครองของตน ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่คณะและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

1.5.4 การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

1.5.5 การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน หรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

1.5.6 การเผยแผ่ หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธ เช่น การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดการเกี่ยวกับการอบรมสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนาและการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนในวัด และการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ประชาชนได้ศึกษา

1.5.7 การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

1.5.8 การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศลเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชน

1.5.9 พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดวัดในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศณีธรรมราช ตั้งแต่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

1.5.10 พรหมวิหารธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ ซึ่งผู้นำองค์การควรจะมีธรรมเป็นหลักประจำใจกำกับพฤติกรรมคนในองค์การในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรมถูกต้องทำนองคลองธรรม ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตามเชิงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งพรหมวิหารธรรม ในการบริหารงานนั้นประกอบด้วย หลักเมตตาธรรม หลักกรุณาธรรม หลักมุทิตาธรรม และหลักอุเบกขาธรรม

1.5.11 เมตตา คือ พฤติกรรมมีความหวังดีต่อผู้ใต้การปกครองหรือบุคลากรในองค์การ เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ไมตรีจิต สนิทสนมกับผู้น้อย หวังความดีงามแก่เขาปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข

1.5.12 กรุณา คือ พฤติกรรมหวังดีเมื่อเห็นผู้ใต้การปกครองหรือบุคลากรในองค์การมีความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร หวั่นใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกขจากการปฏิบัติงาน มีสมาธิ มีความสดชื่น มีความเบิกบาน เป็นสุขผ่องใสในการปฏิบัติงาน

1.5.13 มุทิตา คือ ความชื่นบานในเวลาที่ผู้ใต้การปกครองหรือบุคลากรในองค์การได้รับความดีประสบหน้าที่การทำงาน และเมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถเจริญด้วยลาภยศ และชื่อเสียง พลอยชื่นชมยินดีตามด้วยคุณธรรม

1.5.14 อุเบกขา คือ มีการวางตนเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตใจเรียบตรงเที่ยงดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยความรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ มีความวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ เมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตา กรุณา และมุทิตา เมื่อมีผู้ประพฤติดีก็ต้องชมยกย่องสรรเสริญคุณงามความดีของเขาแต่เมื่อมีผู้ประพฤติไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิ ลงโทษตามกรณีของความผิด ไม่ตัดสินเอนเอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิด ๆ

1.5.15 พรรษา หมายถึง พรรษาของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) ต่ำกว่า 10 พรรษา และ 2) 10 พรรษาขึ้นไป

1.5.16 อายุ หมายถึง อายุของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออก เป็น 3 ช่วง คือ 1) ต่ำกว่า 40 ปี, 2) 40-60 ปี และ 3) 61 ปีขึ้นไป

1.5.17 วุฒิการศึกษาทางธรรม หมายถึง วุฒิการศึกษาทางธรรมของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) นักธรรมชั้นตรี 2) นักธรรมชั้นโท และ 3) นักธรรมชั้นเอก

1.5.18 วุฒิการศึกษาสายสามัญ หมายถึง วุฒิการศึกษาสายสามัญของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี และ 2) ปริญญาตรีขึ้นไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 สามารถนำผลการวิจัยไปส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการได้ในพื้นที่อื่น ๆ

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการดำเนินวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 หลักพรหมวิหารธรรม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม

2.4 บริบทของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 หลักพรหมวิหารธรรม

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2537, หน้า 425) มหาราหุโลวาทสูตร สูตรว่าด้วยการประทานโอวาทแก่พระราหุล สูตรใหญ่ พรหมวิหาร 4 ข้อ 4 ตรัสสอนให้เจริญเมตตาภาวนา (ไมตรีจิต คิดจะให้เป็นสุข) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละพยาบาท (ความคิดปองร้าย) ได้, กรุณาภาวนา (เอ็นดู คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละวิเหสา (การคิดเบียดเบียน) ได้, มุทิตาภาวนา (พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) ซึ่งเป็นเหตุให้ละอรติ (ความไม่ยินดีหรือ อริษยา) ได้, อุเบกขาภาวนา (วางใจเป็นกลาง) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละปฏิฆะ (ความขัดใจ) ได้, อสุภ ภาวนา (เห็นความไม่งาม) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละราคะ (ความกำหนัดยินดี) ได้, อนิจจสัญญาภาวนา (กำหนดหมายสิ่งที่ไม่เที่ยง) ซึ่งเป็นเหตุให้ละมานะ (ความถือตัวถือตน) ได้

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรมพรหมวิหารนี้ บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรม ประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ พรหมวิหาร 4 เรียกอีกอย่างว่า อัปปมัญญา 4 เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่นด้วย สังคหวัตถุ เป็นต้น

อนึ่ง ในการที่จะเข้าใจ และปฏิบัติพรหมวิหาร 4 พึงทราบรายละเอียดบางอย่างของผู้บริหารหรือผู้ปกครองสำหรับธรรม 4 ประการนั้น ดังนี้

1. เมตตา หมายถึง เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

2. กรุณา หมายถึง ทำความสะเทือนใจแก่บุคคล เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่ายถอนทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์

3. มุทิตา หมายถึง อนุโมทนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้น ๆ

4. อุเบกขา หมายถึง คอยมองดูอยู่โดยละความขวนขวายว่า สัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน เป็นต้น และโดยเข้าถึงความเป็นกลาง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546, หน้า 124) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้ เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงาม ยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรมรวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 148) ยังได้ขยายความเพิ่มเติมของพรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เขาประสบ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดย ชอบหลักธรรมนี้ได้แก่

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ไปที่ไหน ๆ ก็มีแต่คนเอ็นดูรักใคร่อยากใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้เมตตาจึงเป็นหลักธรรมพื้นฐานของใจในขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้มองกันในแง่ดี มีความปรารถนาดีต่อกันพร้อมที่จะรับฟังและพูดจาเหตุผลของกันและกัน ไม่ยึดถือเอาความเห็นแก่ตัวหรือความเกลียดชังเป็นที่ตั้ง

สำหรับเมตตาธรรมในพรหมวิหารนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความปราณี และเอ็นดูโดยไม่หวังอะไรตอบแทน ซึ่งแตกต่างจากเมตตาที่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปที่อาจจะต้องอิงอาศัยผลตอบแทนบ้างตามโอกาสอันควรแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็ตามและเมตตาธรรมข้อนี้เราควรมีไว้ในใจอยู่เสมอ เพื่อสร้างความรู้สึกควบคุมอารมณ์ไว้ตลอดวันว่า เราจะเมตตาสงเคราะห์แก่ประชาชนและจะไม่สร้างความลำบากให้แก่พวกเขา ความทุกข์ที่เขามี เราก็มีเสมอเขา ความสุขที่เขามี เราก็สบายใจไปกับเขา รักผู้อื่นเสมอด้วยรักตนเอง

2. กรุณา ความสงสาร ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ซึ่งความทุกข์ก็คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1) ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่ และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า “กายิกทุกข์”

2) ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า “เจตสิกทุกข์”

3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข ไม่น้อยเนื้อต่ำใจเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาอยู่เสมอ เพราะจะเป็นการสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาควรได้รับผลอันเหมาะสมกับความรับผิดชอบของตน

อุเบกขานี้เป็นตัวรักษาดุล เป็นตัวจำกัดหรือคุมการปฏิบัติตามหลัก เมตตา กรุณา มุทิตา ไม่ให้เกินขอบเขตไปจนกลายเป็นเสียธรรม คือ การปฏิบัติต่อคนหรือช่วยเหลือคนจะต้องไม่ให้เสียความเป็นธรรม ไม่ให้เป็นการทำลายหลักการไม่ให้เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม

อุเบกขามักจะนำมาใช้เดี่ยว ๆ มากที่สุด กล่าวคือ พอใช้ทั้งเมตตา กรุณา มุทิตา แล้วไม่เป็นผล ก็จะบอกว่าช่างเขาเถอะปล่อยไปตามเวรตามกรรม ซึ่งการกระทำอย่างนั้นไม่ได้เรียกว่าใช้หลักพรหมวิหาร 4 และไม่ใช่อุเบกขา แต่เป็นการไม่ใส่ใจ อุเบกขาที่แท้จริง คือการที่เราไม่ไปทุกข์ใจกับทุกข์ของผู้อื่น รู้ว่าการที่เขาเป็นอย่างนั้นก็เพราะการกระทำหรือกรรมของเขา ทุกข์ก็เป็นทุกข์ของเขา แต่เรายังคงมีเมตตาอยากให้เขามีความสุข ยังมีกรุณาอยากให้เขาพ้นทุกข์และมีมุทิตามีความ ยินดีถ้าเขามีความสุข เรื่องนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะถ้าเรามัวไปทุกข์กับเขาด้วย เราจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ไม่ได้ คนที่มีความทุกข์มาอยู่ด้วยกันก็ยิ่งจะทำให้พลอยทุกข์กันไปมากขึ้น คนที่กำลังทุกข์จึงไม่สามารถช่วยคนที่มีทุกข์ได้

นอกเหนือจากผลของอุเบกขาที่มีต่อตนเองแล้ว อุเบกขายังมีผลต่อผู้ที่เราต้องการช่วยด้วย การที่เราทำตัวอย่างให้ผู้ที่เราต้องการช่วยให้เห็นวิธีพ้นทุกข์ ปล่อยวางให้เขาดูเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการชี้ทางปลดทุกข์ ดังนั้นยิ่งเรามีกรุณาอยากให้เขาหายทุกข์มากเท่าไร เรายิ่งต้องมีอุเบกขามากเท่านั้น ในทำนองเดียวกันกับการที่ยิ่งเรามีเมตตามากเท่าไรยิ่งต้องมีมุทิตามากเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า พรหมวิหาร 4 นี้เป็นข้อธรรมที่ต้องมีพร้อม ๆ กันทุกข้อ การเจริญพรหมวิหาร 4 จึงจำเป็นต้องเจริญทั้งเมตตา กรุณามุทิตาและอุเบกขาไปพร้อม ๆ กัน จะแยกเจริญเป็นข้อ ๆ ไม่ได้และพรหมวิหาร 4 มีในผู้ใดย่อม ทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ได้ดีอย่างสมบูรณ์

ปัญญานันทภิกขุ (2541, หน้า 188) ได้ให้แนวคิดพรหมวิหาร เป็นหลักใจ ได้แก่ผู้ใหญ่ที่ดีย่อมดำรงตน มั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร สี่ประการ เป็นประจำในผู้น้อยเป็นนิจ คือมีเมตตารักใคร่ปรารถนาให้ผู้น้อย ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน 1 กรุณาสงสารช่วยเหลือผู้ที่น้อยที่ทุกข์ยากจนเต็มความสามารถ 1 มุทิตา พลอยยินดีต่อผู้น้อยที่มีความเจริญขึ้น แม้จะได้รับยกย่องดีกว่าตนก็ไม่คิดริษยา 1 และอุเบกขา วางตนเฉย ๆ ในเวลาที่เห็นผู้น้อยต้องได้รับโทษ หรือรับความวิบัติที่ตนไม่สามารถจะช่วยได้ หรือตนช่วยแล้วแต่ไม่สำเร็จ 1

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2527, หน้า 4-24) ได้ตรัสไว้ว่า พรหมวิหารธรรม 4 หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ผู้ไม่มัวหมองในศีล ในธรรม ในวินัย คือพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะให้เกิดผลเป็นประโยชน์ได้จริงจะต้องทำให้คุ้นใจ คือ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจด้วยมี 4 ประการ คือ

1. เมตตา เป็นเรื่องของจิตใจ เพราะเป็นความปรารถนา คือ ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขไม่มีอะไรแตกต่างในความเป็นชีวิต ทั้งผู้อื่น สัตว์อื่นและตนเอง คือ ผู้ใดจะให้อะไรใคร ผู้นั้นจะต้องมีเสียก่อน ผู้ไม่มีจะให้ก็ให้ไม่ได้จะปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขก็เช่นกัน ถ้าตนเองไม่เป็นสุขจะมีความสุขทีไหนไปแผ่ให้คนอื่น เมตตาที่ถูกต้องจะต้องออกจากใจที่อ่อนละมุน เป็นใจที่สงบจากความทุกข์ความร้อน สงบจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ใจที่กำลังทุกข์ร้อนด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลงจะไม่มีพลังเมตตาเลย ตรงกันข้ามกลับมีแต่ความไม่เมตตาแม้แต่กับตนเอง เพราะทำให้ตนเองร้อน ไม่มีความสุข คนใจดีคนเดียวสามารถทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้มากมายนัก เช่นเดียวกับคนไม่ดี

คนเดียว ก็สามารถทำให้เกิดความทุกข์ความร้อนได้มากมาย เมตตาต้องอาศัยปัญญา เพราะปัญญาเท่านั้นที่จะช่วยพิจารณาได้ถูกต้อง ว่าควรแสดงเมตตาต่อผู้ใดอย่างไร เมื่อใดจึงจะเป็นคุณไม่เป็นโทษ การลงโทษบุตรธิดา กระทำผิดเพื่อให้สำนึก ก็เป็นเมตตากรุณาของมารดาบิดา การไม่ลงโทษกลับเป็นการไม่เมตตากรุณา

2. กรุณา เป็นเรื่องทางกาย เพราะเป็นเรื่องการช่วยเหลือ คือ ช่วยให้พ้นทุกข์มีทั้งทุกข์กาย ทุกข์ใจ แต่ที่จริงเมตตาและกรุณาไปด้วยกันแยกกันไม่ออกที่เป็นธรรม เป็นพรหมวิหารธรรมอย่างยิ่ง คือช่วยให้พ้นทุกข์ทางใจ เห็นใครทุกข์อย่านิ่งดูดาย ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อช่วย นั่นคือกรุณา ช่วยให้พ้นทุกข์และต้องช่วยให้ถูก อย่าให้ผิดศีล อย่าให้เป็นการเบียดเบียนใครดังพระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า “การให้ธรรมทานชนะการให้ทั้งปวง” คือ เป็นการช่วยที่เหนือการช่วย ทั้งปวง เป็นการช่วยให้พ้นทุกข์ทางใจ ใจที่มีธรรมเพียงไรจะพ้นจากความทุกข์มีความสงบสุขเยือกเย็นเพียงนั้น ผู้ใช้ธรรมคือปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้เห็นบอกเล่าสั่งสอนอบรมให้เกิดธรรม

3. มุทิตา คือ พลอยยินดีด้วยกับตนเองและผู้อื่นได้ดีมีสุข ซึ่งจะนำไปสู่ความดีอีกชั้นหนึ่ง ถ้ารู้จักคิดให้ถูก ให้รู้จักตั้งใจสงวนรักษาความดีความสุขที่ได้นั้นไว้และเพิ่มพูนให้ยิ่งขึ้นไม่ทะเยอทะยานให้ยิ่งขึ้นจนเกินไป เช่นได้ดีเพียงนั้นแล้วก็ยินดีกับการได้ดีเพียงนั้นของตนอย่าไม่พอใจเพราะต้องการยิ่งไปกว่านั้น การพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข ผลดีที่จะเกิดขึ้นนั้นเราเองจะเป็นผู้ได้รับก่อนใคร ทั้งหมดความพลอยยินดีด้วยกับความริษยาให้ความร้อนเย็นผิดกันขณะที่ใจเกิดความยินดีเราเองนั้นแหละสบาย ขณะที่ใจเกิดความยินร้ายริษยา เราเองนั่นแหละทุกข์ร้อน ฉะนั้น การพลอยยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุขจึงเป็นสิ่งที่ควร

4. อุเบกขา คือ วางใจเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย เมื่อสุดวิสัยจะเมตตากรุณาได้แล้วก็ยังไม่เกิดผลดียังช่วยให้เขาเป็นสุข พ้นจากความทุกข์ไม่ได้จึงใช้อุเบกขาปลงใจลงให้ได้ว่าได้ทำสุดความสามารถแล้ว ได้เมตตากรุณาถูกต้องแล้ว ผลเป็นเช่นไรก็จำต้องอุเบกขาถ้าไม่อุเบกขา ปล่อยใจให้ดิ้นรนร้อนเร่าเพราะปรารถนาจะช่วยเขาให้ได้ผล เช่นนี้เป็นการผิดเป็นการขาดเมตตากรุณาใน ตนเอง

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร (2553, หน้า 72-73) ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม 4 ไว้ว่าเป็นธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ แต่ก็ไม่ใช่ว่าหลักธรรม หมวดนี้จะเหมาะสำหรับผู้เป็นใหญ่เท่านั้น ทุกคนสามารถนำหลักธรรมนี้ไปใช้ได้ทุกคน เพราะเป็น หลักธรรมที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐบริสุทธิ์ ได้แก่

1. เมตตา ความปรารถนาให้เขามีความสุข ผู้บริหารจะต้องมีความหวังดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับความสุข สิ่งนี้จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะผลักดันให้ผู้บริหารได้สร้างคุณงามความดีต่าง ๆ ต่อผู้อื่น ความเมตตานี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของความดีงามทั้งหลาย

2. กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ผู้บริหารจะต้องหาทางคิดช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากให้พ้นจากความทุกข์ ไม่นิ่งเฉยดูดาย ต้องมีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือ

ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ หากผู้บริหารเมินเฉย ไม่ใส่ใจไยดีความรู้สึกที่ไม่ดีจะเกิดขึ้นกับผู้ใต้บังคับบัญชา

3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีผู้บริหารเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข ก็ต้องมีความแช่มชื่นเบิกบานใจด้วยเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็ต้องยินดีบันเทิงใจไปกับเขา พร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุน ไม่กีดกันริษยา

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ผู้บริหารต้องรู้จักวางใจเฉยได้ในเรื่องที่ควรเฉย ในเรื่องที่ควรปล่อยวาง ไม่ยินดียินร้าย หากเรื่องนั้นผู้บริหารใช้ปัญญาพิจารณาแล้วว่าเป็นผลอันเกิดขึ้น อันสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติไปตามธรรม หรือตามสมควรแก่เหตุนั้น

แก้ว ชิดตะขบ (2547, หน้า 93-94) พรหมวิหารธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดย ชอบ ถูกต้องตามท านองคลองธรรม จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข คำว่า “เมตตา” หมายถึงความสนิทสนม คือความใคร่ที่เว้นจากราคะ ความกำหนัด ได้แก่ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น ความปรารถนาดีอยากให้มีความสุข ความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่ว หน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์คำว่า “กรุณา” หมายถึงความหวั่นใจเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อน ได้แก่ปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของเขาหรือความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ความใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีคำว่า “มุทิตา” หมายถึงความชื่นบ้านได้แก่ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดี หรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วย อาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสรรพสัตว์ผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติคำว่า อุเบกขา หมายถึงความวางเฉยได้แก่วางตนเป็นกลาง ในเมื่อจะแผ่เมตตาไปในเมื่อจะแผ่เมตตาไปก็ไม่สมควร เช่นเอาใจช่วยโจร เป็นต้น หรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะรับผิดชอบตนได้ดีเขาสมควรรับผิดชอบ ตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบตน

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2548, หน้า 64-66) พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมเป็นหลักใจหรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย ข้อนี้ว่ากันโดยฐานะแล้ว คนเราก็มีคนที่เล็กกว่าเราอยู่เสมอ

พรหมวิหารจึง เป็นธรรมจำเป็นสำหรับคนทุกคนนั่นเอง ได้แก่ การสร้างความรู้สึกตามลักษณะของอารมณ์ดังต่อไปนี้

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เป็นสุข ต้องการเห็นคนอื่นและสัตว์อื่นดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ซึ่งบางโอกาสอาจแสดงออกได้ด้วยการช่วยเหลือกันทางกายหรือพูดจากันด้วยเมตตา คือ ปรารถนาดีต่อกัน ไม่กล่าวคำโกหก คำส่อเสียด คำหยาบ คำเพ้อเจ้อเหลวไหลต่อบุคคลเหล่านั้น

2. กรุณา ความสงสาร ต้องการที่จะช่วยบุคคลอื่น สัตว์อื่น ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ความรู้สึกข้อนี้ใช้ในกรณีที่คนอื่นเขากำลังประสบความทุกข์ความวิบัติอยู่ ทรงสอนให้สร้างความรู้สึกที่จะเห็นเขาหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นเบื้องต้น เมื่อมีความสามารถก็ให้แสดงออกมาได้ทางกาย คอยช่วยเหลือเขา ทางวาจาแนะนำพร่ำเตือนหรือชี้แจงให้เกิดความรู้สึกที่เหมาะที่ควร

3. มุทิตา ความชื่นชมยินดีเมื่อเห็นบุคคลอื่นเขาได้ดี มุทิตาจึงใช้ในกรณีที่เมื่อเห็นคนอื่นเขาได้ดี มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีความสำเร็จในชีวิต การงาน การศึกษา ก็พลอยชื่นชมยินดีกับเขา ถ้าหากว่าจะแสดงออกทางกาย วาจาได้ ก็ช่วยเหลือก็แสดงไป แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ ก็ให้มีความรู้สึกชื่นชมยินดีในการที่เขาได้ดี ปรารถนาที่จะเห็นเขารักษาสมบัติ ฐานะตำแหน่งเอาไว้ได้ นาน ๆ และมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อคนอื่นประสบความวิบัติ คือ ทำจิตให้เป็นกลาง ได้แก่วางเฉย ไม่ดีใจเมื่อศัตรูของเราประสบความวิบัติ เดือนร้อน หรือมีอันตรายล้มตายไป และไม่เสียใจเมื่อญาติพี่น้องคนใกล้ชิดของประสบความวิบัติเพราะการกระทำความผิดของเขาเป็นเหตุ โดยทำความรู้สึกว่าคนเราทุกคนที่เกิดมาก็มีกรรมเป็นของของตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ และมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น พี่น้องของเราประสบความวิบัติเพราะกรรมของเขาเอง แม้จะเศร้าโศกเสียใจก็ช่วยเหลือแก้ไขอะไรไม่ได้ ทำให้ตัวเองเดือดร้อนเป็นทุกข์ มีความกังวลโดยไม่เกิดอะไรขึ้นมา

พรหมวิหาร ทั้งสี่ประการจึงเป็นการปฏิบัติตามโอกาสนั้น ๆ คือ

สำหรับคนและสัตว์ทั้งหลายก็ให้มีเมตตา จนสามารถขจัดความรู้สึกพยาบาทได้

เมตตา ก็เหมือนกับความสะอาดเรียบร้อยของบ้านทั้งหลัง ซึ่งจะต้องรับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของบ้าน กรุณา ก็เหมือนกับห้องอาหาร ห้องน้ำ คือใช้เวลามีทุกข์เท่านั้น

กรุณา ใช้ในกรณีที่คนสัตว์ประสบความทุกข์ภัย จนสามารถขจัดความเบียดเบียน คือ วิหิงสาออกไปจากใจได้ เวลาเขาประสบความเจริญก้าวหน้าก็ใช้มุทิตา ให้ขจัดความริษยาในการได้ดีของคนอื่นได้ เวลาเขาประสบกับความทุกข์ ความเดือนร้อนเพราะความผิดของเขาเอง เช่นการติดคุก เพราะฆ่าคนตาย ไม่ว่าจะเป็นยินดีหรือยินร้ายก็ตามไม่ควรทั้งนั้น การสร้างความรู้สึกเป็นอุเบกขา ดังกล่าว

ก็เพื่อขจัดอคติทั้งสี่ประการ คือความลำเอียงเพราะรัก ชัง กลัว หลง ให้ออกไป ธรรมทั้งสี่เปรียบเหมือนกับบ้านเราหลังหนึ่ง ซึ่งมีห้องอยู่หลายห้องแต่ว่าเวลาจะอยู่เราก็อยู่ในโอกาสนั้น ๆ

มุทิตา เหมือนกับห้องรับแขก คือ ชื่นชมยินดีเมื่อมีคนมาหา

อุเบกขา จึงเป็นเหมือนห้องนอน ซึ่งเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็ต้องนอนเพื่อให้ร่างกายและจิตใจได้พักผ่อน ถ้าเราใช้ห้องภายในบ้านให้เหมาะสมแก่โอกาสนั้น ๆ บ้านก็จะกลายเป็นวิมานของเรา จิตใจที่มีพรหมวิหารเป็นหลักอยู่เช่นนี้ ก็จะเป็นจิตใจที่มีความเยือกเย็นสบาย ไม่เดือดร้อนวุ่นวายอย่างที่คนทั้งหลายเขาเป็นกัน

สรุปได้ว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน ใช้เป็นหลักธรรมประจำใจที่ทำให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ประกอบด้วย 1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข 2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและ 4. อุเบกขาการรู้จักวางเฉย พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวาง เป็นหลักธรรมสำหรับการดำรงตนของผู้นำ ซึ่งเปรียบเทียบผู้นำดุจพรหมเป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่และมีอำนาจ เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

2.2.1 ความหมายและความสำคัญของการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

การบริหารองค์การเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์การที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายการบริหารจะเน้นในเรื่องของการจัดการที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งมักจะใช้กับการบริหารงานทุกชนิด ได้มีนักวิชาการและนักทฤษฎีหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2543, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการบริหาร ว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

จันทรา สงวนนาม (2545, หน้า 40) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับ บุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่าง ๆ งบประมาณ และเทคโนโลยีเพื่อที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์ (2532, หน้า 6) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่

คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น (Management is getting things done through other people)

เสนาะ ติเยาว์ (2544, หน้า 21) ระบุว่า การบริหาร คือ กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2541, หน้า 79) ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง ความพยายามที่จะสั่งหรือแนะ และผสมผสานความพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดรวมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมาย บางอย่าง การบริหารเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในองค์การซึ่งมีหน้าที่สั่งการให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์

อุทัย เลาหวิเชียร (2548, หน้า 24) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง เป็นการปฏิบัติหน้าที่ให้กิจกรรม (งาน) สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นการดำเนินงาน หรือ การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนสิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น 1) การบริหารนโยบาย (Policy) 2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) 3) การบริหารคุณธรรม (Morality) 4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) 5) การวางแผน (Planning) 6) การจัดองค์การ (Organizing) 7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) 8) การอำนวยการหรือการสั่งการ (Directing) 9) การประสานงานหรือความร่วมมือ (Co-ordinating) 10) การรายงาน (Reporting) และ 11) งบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า “แพมส์โพสคอร์บ (PAMMS-POSDCORE) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย”

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548, หน้า 43) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือการจัดการใด ๆ ของหน่วยงานภาครัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานเอกชนหมายถึง ของหน่วยงาน และ/หรือบุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น 1) การบริหารนโยบาย (Policy) 2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) 3) การบริหารจริยธรรม (Morality) 4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) 5) การวางแผน (Planning) 6) การจัดองค์การ (Organizing) 7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) 8) การอำนวยการ (Directing) 9) การ ประสานงาน (Co-Ordinating) 10) การรายงาน (Reporting) และ 11) การงบประมาณ (Budgeting) โดยเป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” ที่เรียกว่า PALMG-POSDCORB แต่ละตัวมาเป็นแนวทางใน การให้ความหมาย นอกจากนี้อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือ การจัดการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับคนสิ่งของ และ หน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น 1) การบริหารคน (Man) 2) การบริหารเงิน (Money) 3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) 4) การบริหารงานทั่วไป (Management) และ

5) การบริหาร จริยธรรม (Morality) ซึ่งเป็นการนำปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า 5M แต่ละตัวมาเป็น แนวทางในการให้ความหมาย โดยการให้ความหมายทั้งสอง 2 ตัวอย่างนี้ เป็นการนำหลักวิชาการ คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมาย ซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหาร ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญ ชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายขึ้นไม่เพียงเท่านั้นยังอาจนำหลักวิชาการอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M (Man, Money, Management) และ 5 ป (ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์)

ทรัพยากรหรือปัจจัยในการจัดการหรือการบริหาร (management resources) ซึ่งปกติอาจจะ เรียกว่า 3 M (3 Mะ) คือ Man, Money, Management หรือ 4 M (4 Ms) Man, Money, Materials, Management หรือมากกว่า สุดแล้วแต่จะพิจารณา โดยปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร หรือ ทรัพยากรบริหารที่เรียกว่า 4 M, 5 M, GM คือ

4 M คือ Man, Money, Material, Management

5 M คือ Man, Money, Material Management, Morality

6 M คือ Man, Money, Material, Management, Morality, Market'

ไซมอน (Sinion) (1946, p. 18) กล่าวถึง การบริหาร ว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เทเลอร์ (Taylor) (1958, p. 7) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ดรักเกอร์ (Drucker) (1974, p. 26) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับ ผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม"

คูนซ์และคอนเนลล์ (Koontz and Donell) (1959, p. 23) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้ บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีปัจจัยหลายประการเป็นองค์ประกอบในการดำเนินงาน ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์ในการขับเคลื่อนในการปฏิบัติงาน

ไซมอนและทอมป์สัน (Simon and Thompson) (1960, p. 76) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงาน ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

แคสท์และโรเซนซ์ไวก์ (Fast and Rosengweig) (1995, p. 124) กล่าวว่า การบริหาร ไว้ว่า การบริหารเป็นรูปแบบการทำงานด้วยความรู้สึกสำนึกคิด โดยบุคลากรในองค์กร รวมถึงการร่วมมือของบุคลากร และทรัพยากรเพื่อสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สโตนเนอร์และฟรีแมน (Stone and Freeman) (1992, p. 37) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการ วางแผน การจัดองค์กร ภาวะผู้นำ และการควบคุมการทำงานของสมาชิกขององค์กรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

บาร์โทลและมาร์ทีน (Bartrol and Martin) (1990, p. 32) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์กรประสบความสำเร็จในการวางแผน การจัดองค์กร การใช้ภาวะผู้นำ และการควบคุม

ฮาโรลด์ (Harold) (1972, p. 11) กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น”

เออเนสย์ (Ernest) (1973, p. 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่าเป็นกระบวนการจัดองค์กรและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

นิวแมนและซัมเมอร์ (Newman and Summer) (1964, p. 11) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยชุดกิจกรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ มักจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล”

แมคคลีแลนด์ (McClelland) (1962, p. 18) กล่าวว่า การบริหาร (Administration) นั้นโดยทั่วไปใช้กับ ความหมายเชิงนามธรรมแบบอย่างราชการที่เป็นทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดและวิชาชีพ เช่น การบริหารธุรกิจ นโยบายบริหารประเทศ คณะผู้บริหารประเทศ เช่น คณะรัฐบาล ภาษาอังกฤษใช้คำว่า administration เช่น Goerge Bush's Administration, Clinton's Administration คณะกรรมการบริหารบริษัท คณะบริหารธุรกิจ เป็นต้น

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermmerhorn) (1999, p. 6) กล่าวว่า การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์การที่ไม่มุ่งหวังกำไร

กริฟฟิน (Griffin) (1997, p. 143) ได้ให้ความหมายของการบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรมประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading Directing) หรือ อำนวยการและการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์การ (6 M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตาม เป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

เฮอร์เซย์ บลันชาร์ด และจอห์นสัน (Herrey, Blanchard and Johnson) (2001, p. 72) ให้ความหมาย การบริหาร (administration) หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่างๆ งบประมาณ และเทคโนโลยี เพื่อที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การบริหาร (Administration) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์กรประสบความสำเร็จโดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำหน่วยงานไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ เป็นการทำงานกับบุคคลและกลุ่มบุคคล โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ หลายประการเป็นองค์ประกอบในการดำเนินงาน อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการ ปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการเป็นอุปกรณ์ในการขับเคลื่อนในการดำเนินงาน ซึ่งมีหน้าที่ทางการ บริหารที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำหรือการนำ และการควบคุมเพื่อ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน การบริหารเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทฤษฎีทางการบริหารนั้นได้มีนักทฤษฎีได้ให้ทรรศนะและแนวคิดการบริหาร ซึ่งการมองว่าการบริหารเป็นความสำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์กรนั้น ในด้านผลสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้รวบรวมเพื่อศึกษาหลักการบริหารและศึกษาทฤษฎีตามแนวปฏิบัติดังนี้

2.2.2 การบริหารในทางพระพุทธศาสนา (พุทธวิธีการบริหาร)

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นช่วยทำ (Getting things done through other people) นั้นคือ นักบริหารจะไม่ทำงานคนเดียว ต้องอาศัยลูกน้อยช่วยกันทำ โดยผู้บริหารจะใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการรีดเอาความสามารถของลูกน้องออกมาใช้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ถ้าทำงานคนเดียวจะไม่เรียกว่าการบริหาร

ดังนั้น การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ เพราะมีพระสงฆ์หลายรูป พระองค์ทรงแสดงธัมมจักรกัปปวัตนสูตรโปรดอัญญาโกณฑัญญะได้เกิดดวงตาเห็นธรรมและมีพระสงฆ์บังเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก (เกษม แก้วสนั่น และเพ็ญศรี ฉิรินัง, 2564, หน้า 87-108)

สมยศ นาวีการ (2562, หน้าที่ 38-46) ได้กล่าวไว้ว่า หน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning คือ การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

พุทธวิธีในการบริหาร

พุทธวิธีในการบริหาร ก็หมายถึง วิธีการในการบริหารของพระพุทธเจ้านั้นเองว่าพระองค์มีแนวทางในการบริหารคณะสงฆ์อย่างไรจึงสามารถประกาศพุทธศาสนาและเผยแผ่มาได้จนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกประกอบด้วยบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา

แม้ปัจจุบัน ภิกษุณี จะไม่มีแล้ว หรือจะมีอยู่ในบางประเทศ ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาว่าทำไมภิกษุณีจึงหายไปจากวงการพุทธศาสนาจากการศึกษาพุทธประวัติ พอจะอนุมานได้ว่า ความเป็นจริงภิกษุณี กว่าจะมาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาได้ ก็ต้องอาศัยอุปัชฌาย์ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายภิกษุและฝ่ายภิกษุณีจึงจะสามารถอุปสมบทได้

ภิกษุณีถือศีล 311 ข้อ มากกว่าภิกษุ ซึ่งถือศีล 227 ข้อ ประการสำคัญภิกษุณีเมื่อเข้ามาอุปสมบทแล้วตามพุทธประวัติ ก็จะพบว่าถูกมารร้ายข่มขืนกระทำชำเราโดยการซ่อนตัวในกุฏิ เสมือนว่าไม่ปลอดภัย ในกาลต่อ ๆ มา ภิกษุณีก็ค่อย ๆ หายไป แต่ก็เป็นกำลังสำคัญเสมือนว่าฝ่ายกองหนุนแม้จะไม่ได้มาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาก็จริงแต่ก็จะเป็นฝ่ายส่งเสริมสนับสนุนในกาลต่อมา เป็นอุบาสิกาหรือสีกานั้นเอง

พุทธวิธีการบริหาร สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า **มีสายตาที่ยาวไกล** คือคิดกว้าง มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือ**วิมุตติ** (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า **“มหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉันนั้น”** (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 51)

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching)

เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็น **“ศาสนาแห่งการศึกษา”**

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา

การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจคนและให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 52)

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญ

ในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

1. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง)

หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

2. สมาทปทา (จูงใจ)

หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง

3. สมุตเตชนา (แกล้วกล้า)

หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

4. สัมปหังสนา (ร่าเริง)

หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการงาน

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พุทธวิธีบริหาร ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ผู้บริหาร

ที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา

ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่า **“ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจ”** หรือ **“ถูกต้องเป็นหลัก ถูกใจ เป็นรอง”** (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 52-53)

ดังนั้น **พุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ** ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย

ผู้นำจะประสบความสำเร็จตามขั้นตอนดังกล่าวได้ก็ต้องมีธรรมะประจำใจ ธรรมะข้อหนึ่งสำหรับผู้นำก็คือ นิวาตะ หมายถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน คำว่า นิวาตะ แปลว่าตามตัวอักษรว่าไขลมออก บางคนพอได้รับเลือกเป็นผู้นำหรือเป็นกรรมการบอร์ดต่าง ๆ ชักกร่างหรือวางท่าพองลมด้วยทิฐิมานะว่าข้าเป็นผู้นำแล้วนะ สวมหัวโขนแล้วใส่ประจำไม่เคยถอด ไปไหนก็ใส่หัวโขนข่มคนอื่น คนประเภทนี้ต้องไขลมออกบ้าง คือ หัดถอดหัวโขนออกบ้างแล้วจะสบายขึ้น

ผู้นำมี 2 ประเภทคือ

1. ผู้นำที่นั่งอยู่บนหัวคน หมายถึง ผู้นำที่สวมหัวโขนข่มคนอื่นตลอดเวลา

2. ผู้นำที่นั่งอยู่ในหัวใจคน หมายถึง ผู้นำที่หัดถอดหัวโขนออกทำตัวเป็นกันเองมีนิวาตะ คืออ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ใช่เป็นการแสดงถึงความอ่อนแอ ผู้นำที่นั่งอยู่ในหัวใจคนจะเป็นคนที่แข็งแรง แต่ไม่แข็งกระด้าง อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ

คุณธรรมสำหรับนักบริหาร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า โรคมี 2 อย่าง คือ โรคทางกาย (กายิกโรค) และโรคทางจิตวิญญาณ (เจตสิกโรค) พระองค์ทรงประกาศคำสอน เพื่อรักษาโรคทางจิตวิญญาณ และได้รับการยกย่องจากพระสาวก ว่าเป็นแพทย์ผู้เยียวยารักษาโรคของชาวโลกทั้งปวง ยาที่พระองค์ทรงใช้รักษาโรคก็คือ ธรรมโอสถ

สมัยพุทธกาล ใครป่วยเป็นโรคทางจิตวิญญาณใด พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสำหรับรักษาโรคนั้น การฟังธรรมได้ผลชะงัดนัก แต่ในสมัยปัจจุบันที่พระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานไปนานแล้วเหลือไว้แต่ธรรมโอสถจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ในพระไตรปิฎก ใครจะนำธรรมโอสถไปใช้

คงต้องเลือกขนานที่เหมาะสมกับโรคทางจิตวิญญาณที่รุมเร้าตน เช่นเดียวกับคนที่เป็นโรคทางกายก็ต้องเลือกใช้ยาที่เหมาะกับโรคของตน “เพราะลางเนื้อชอบลางยา” (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 53)

การรู้จักเลือกธรรมโอสถที่เหมาะสมไปใช้ในชีวิต เรียกว่า ธัมมานุธัมมปฏิบัติ แปลว่า ปฏิบัติธรรมน้อยให้คล้อยตามธรรมใหญ่ หมายความว่า ปฏิบัติข้อธรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเรา เช่น ถ้าเป้าหมายของเราคือเป็นเศรษฐี เราต้องปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า”หัวใจเศรษฐี” หรือทิฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ ถ้าเราต้องการความสำเร็จในชีวิต เราต้องปฏิบัติธรรมคืออิทธิบาท 4 ประการ การเลือกข้อธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เราต้องการเช่นนี้ จัดเป็นการประยุกต์ธรรมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงคำถามที่ตามมาก็คือ เมื่อเราตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติข้อธรรมอะไรบ้าง

คุณลักษณะของนักบริหาร

นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตร ดังนี้ (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 54-55)

1. จักขุมา

หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าสินค้าที่ไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจึงได้ราคาแพง ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า conceptual skill คือความชำนาญในการใช้ความคิด

2. วิธูโร

หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัด คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า technical skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

3. นิสสยสัมปันโน

หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้น ๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน มีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก **“นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้”** ข้อนี้ตรงกับคำว่า human relation skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

คุณลักษณะทั้งสามประการมีความสำคัญมากน้อยต่างกันนั่นขึ้นอยู่กับระดับของนักบริหาร

นักบริหารระดับสูง ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 และข้อที่ 3 สำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 มีความสำคัญน้อยเพราะเขาสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความชำนาญเฉพาะด้านได้

นักบริหารระดับกลาง คุณลักษณะทั้งสามข้อมีความสำคัญพอ ๆ กัน นั่นคือ เขาต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันเขาต้องมีปัญญาที่มองภาพกว้างและไกล เพื่อเตรียมตัว สำหรับขึ้นเป็นนักบริหารระดับสูง นักบริหารระดับกลางบางคนไม่ได้เตรียมตัวให้พร้อมในด้านสติปัญญา เมื่อขึ้นสูงก็ถูกผู้ใต้บังคับบัญชานินทาว่า "โง่แล้วยังขยัน" เหมือนกับภาษิตอังกฤษที่ว่า "สัญชาติลิงยิ่งปีนสูงขึ้นไปเท่าไร คนก็รู้ว่าเป็นลิงมากขึ้นเท่านั้น"

นักบริหารระดับต้น ที่ต้องลงมือปฏิบัติงานที่ร่วมกับพนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดนั้น คุณลักษณะข้อที่ 2 และข้อที่ 3 คือ ความชำนาญเฉพาะด้าน และมนุษยสัมพันธ์สำคัญมากแต่กระนั้นเขาก็ต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อที่ 1 คือ ปัญญาเอาไว้เพื่อเตรียมเลื่อนสู่ระดับกลางต่อไป ขงจื้อเตือนว่า **"อย่าห่วงว่าใครไม่รู้ว่าท่านเก่ง หรือมีความสามารถ จงห่วงแต่ว่า สักวันหนึ่งเมื่อคนเขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งท่าน ท่านมีความเก่ง และความสามารถสมกับที่เขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งหรือเปล่า"**

วิธีการบริหาร

นักบริหารที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะทั้งสามประการดังกล่าวมาแล้ว สไตล์หรือวิธีการบริหารก็เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหาร นักบริหารที่มีคุณลักษณะทั้งสามประการ อาจใช้วิธีบริหารงานที่ตนเคยชิน วิธีการบริหารต่าง ๆ พอสรุปได้เป็น 3 ประการ ตามนัยแห่งอธิปไตยสูตร ดังนี้คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และ ธรรมาธิปไตย ดังได้กล่าวมาแล้ว (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 55)

ธรรมะเพื่อการบริหาร

วิธีบริหารงานที่ดี คือ ธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและได้งาน นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดธรรมเป็นหลักในการบริหาร (ถวิล อรัญเวศ, 2564, หน้า 56-59)

หลักธรรมสำหรับนักบริหาร ได้แก่

1. พละ 4 ประการ คือ

1.1 ปัญญาพละ

หมายถึง กำลังความรู้หรือความฉลาด กำลังแห่งความรอบรู้ เกี่ยวกับงานในหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปนักบริหารต้องทำหน้าที่บริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนั้นเขาต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับตนเอง คนอื่น และงานในความรับผิดชอบนั้นคือนักบริหารต้องมีความรู้ 3 เรื่อง ได้แก่ รู้ตน รู้คน และรู้งาน

1.2 วิริยะพละ

หมายถึง กำลังแห่งความเพียรหรือความขยัน คนมีความขยันต้องมีกำลังใจเข้มแข็ง อาจกล่าวได้ว่าวิริยพละก็คือกำลังใจนั่นเอง กำลังใจต้องมาคู่กับกำลังปัญญาเสมอ คนมีกำลังใจแต่ไม่มี

กำลังปัญญาจะเป็นคนบ้าบิ่น คนมีกำลังปัญญาแต่ขาดกำลังใจจะเป็นคนขลาด คนที่มีทั้งกำลังใจและกำลังปัญญาจึงจะเป็นคนกล้าหาญ

นักบริหารที่มีกำลังปัญญาแต่ขาดกำลังใจ มักถือนโยบายหลบภัยหนีปัญหา เหมือนกับนักมวยชั้นเชิงที่เอาแต่ถอยตลอด 12 ยก แม้ว่าคู่ต่อสู้เพลี่ยงพล้ำ เขาก็ไม่กล้าใช้หมัดเด็ดเก็บคู่ต่อสู้ คนดูเบื่อนักมวยประเภทนี้ลูกเดียวฉันใด ประชาชนก็เบื่อผู้บริหารที่เอาแต่หลบภัยหนีปัญหาฉันนั้น

1.3 อนวัชชพละ

หมายถึง กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย ได้แก่ นักบริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดังพุทธพจน์ที่ว่า **“ธมฺมญฺจเร สุจริตํ”** บุคคลควรปฏิบัติธรรม (หน้าที่) ให้สุจริต”

1.4 สังคหพละ

หมายถึง กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมากสำหรับนักบริหาร ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ก็จะไม่มีคนมาช่วยทำงาน เมื่อไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า **สังคหวัตถุ** หมายถึงวิธีผูกใจคน ได้แก่ ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน อัตถจริยา คือ การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือสงเคราะห์ประชาชน และ สมานัตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอ

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากรอำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้

นักบริหารต้องเป็นคนฉลาดรอบรู้และขยันขันแข็ง เรื่องนี้เข้าใจได้ง่ายว่าเพราะเหตุใด คนโง่และเกียจคร้านเป็นนักบริหารเมื่อใดก็พาให้องค์กรล่มจมเมื่อนั้น

2. การบริหารจัดการด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ข้อ

ในพระสุตตันตปิฎก สังคีติสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค และธัมมัญญูสูตร อังคุตรนิกาย สุตตนิบาต พระพุทธองค์ได้ตรัสการดำรงตน และการบริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ

2.1 ธัมมัญญุตา ความรู้จักเหตุ

2.2 อัตถัญญุตา ความรู้จักผล

2.3 อัตตัญญุตา ความรู้จักตน

2.4 มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ

2.5 กาลัญญุตา ความรู้จักกาล

2.6 ปรัสัญญุตา ความรู้จักชุมชน

2.7 ปุคคลัญญุตา ความรู้จักบุคคล (ปุคคลปโรปรัญญุตา)

การบริหารจัดการด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 นี้ผู้บริหารต้องมีความฉลาดในปัญญาพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพบริบท

สรุปได้ว่า พุทธวิธีในการบริหาร คือวิธีการบริหารของพุทธเจ้า เช่น พุทธวิธีในการจัดองค์กร ใช้การกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ลูกน้องต้องให้ความเคารพหัวหน้า ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน และการใช้คนให้เหมาะกับงานในองค์กร พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล คือ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร การจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถ มีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ นั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ ดังคำที่ว่า **“ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง”** พุทธวิธีในการอำนวยการ คือ การสื่อสารเพื่อการบริหารการดำเนินงาน ใช้หลัก 4 ส. ได้แก่ สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย สมาทปนา (จูงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง สมุตเตชนา (แกล้วกล้า) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และ สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการงาน และความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมาก เพราะทรง สอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี) ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่ทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย 3 ประการ อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ พุทธวิธีในการกำกับดูแล คือ การควบคุม การกำกับดูแลสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลองค์กรเป็นอ ย่างยิ่ง ดังที่ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน ทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต และเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

2.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ทฤษฎีการบริหารแบบดั้งเดิม (Classical Theory)

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นสมัยเดิมที่เพิ่งมีวิทยาการต่าง ๆ ทางการจัดการเข้ามาร่วมใช้ในหลักการของทฤษฎีที่จัดได้ว่าทฤษฎีการบริหารแบบดั้งเดิมมุ่งเน้นองค์การที่มีรูปแบบ ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการ 4 ประการ ได้แก่ การแบ่งระดับชั้นสายบังคับบัญชา การแบ่งงานตามความถนัด ช่วงของการ ควบคุม และเอกภาพในการร่วมจัดการซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มุ่งให้เกิดผลผลิตที่มี ประสิทธิผล (Efficient and Effective Productivity) ผลผลิตค่อนข้างสูงและรวดเร็ว มองคน เหมือนกับเครื่องจักร ไม่ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ ปราศจากความยืดหยุ่น (Flexibility) จากแนว ความเชื่อดังกล่าว ทฤษฎีการบริหารที่อยู่ในสมัยนี้ คือ

1. ทฤษฎีระบบราชการ (Bureaucracy Theory) มาจากคำว่า Bureau +Cracy คำว่า “Bureau” เป็นภาษาฝรั่งเศส แปลว่า กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐบาลหรือสำนักงานหรือหน่วยงานเอกชนก็ได้ ส่วนคำว่า Cracy มาจากรากศัพท์ภาษากรีก แปลว่า การปกครอง หรืออำนาจ เมื่อนำมารวมกัน แปลว่า การปกครอง หน่วยงาน หรือสำนักงาน

ระบบราชการเกิดขึ้นมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยอียิปต์และประเทศจีนก็ใช้ระบบราชการในการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ราวศตวรรษที่ 17-18 ได้เริ่มใช้ในวงการทหารและแพร่หลายในวงการบริหารของข้าราชการพลเรือนในประเทศยุโรป ต่อมาศตวรรษที่ 19 จากข้อเสนอแนะของ ยุคล (Yiel) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของทฤษฎีระบบราชการ ดังนี้

1.1 การบังคับบัญชาเป็นไปตามลำดับชั้น

1.2 แบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะอย่างยิ่งตามตำแหน่งหรือตามหน้าที่

1.3 ยึดหลักคุณธรรมในการคัดเลือกบุคคล โดยอาศัยหลักเกณฑ์คุณสมบัติทางวิชาการหรือคุณสมบัติทางวิชาชีพ

1.4 ความก้าวหน้าในตำแหน่งหรือเงินเดือนซึ่งเป็นไปตามลำดับชั้นความอาวุโสและความสามารถ

1.5 อำนาจหน้าที่ไม่ใช่อำนาจส่วนบุคคลแต่เป็นอำนาจของสถาบัน

1.6 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ วิธีปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์แบบอย่างเดียวกันและเคร่งครัดโดยเป็นลายลักษณ์อักษร

1.7 มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Yukl, 1989, p. 204)

2. ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) สภาพธุรกิจในยุคศตวรรษที่ 19 เริ่มเข้าสู่ระบบโรงงาน จึงจำเป็นต้องคิดการทำงานให้มีขั้นตอนและระบบมากขึ้น เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการผลิตของอุตสาหกรรมต่าง ๆ สูงมากขึ้นและในเวลาเดียวกันต้องมีการวางแผนและประสานงานมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับการจัดการระดับสูงกว่าคนงานหรือระดับหัวหน้า ดังนั้น ทฤษฎี

การบริหารจึงเน้นกระบวนการบริหาร มีนักบริหารได้ให้แนวความคิดแตกต่างกันไปแต่ หลักเกณฑ์คล้ายคลึงกัน เพียงแต่รายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป ดังเช่น ทฤษฎีการบริหาร ของอังรี ฟาโยล (Fleuri Favol) ชาวฝรั่งเศส มีพื้นฐานการศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ เริ่มทำงานใน กิจการเหมืองแร่ขนาดใหญ่ในฝรั่งเศส จากการทำงานระดับต้นจนประสบความสำเร็จเป็นผู้บริหาร ระดับสูงของโรงงานนั้น ได้ทำให้สถานภาพของกิจการเหมืองแร่มั่นคงเป็นอย่างยิ่ง เขาแสวงหา หลักการบริหารที่เป็นสากลจนสามารถใช้กันแพร่หลายในวงการธุรกิจและราชการ

แนวคิดทางการบริหารขององรี ฟาโยล (Henri Fayol) จึงเน้นกระบวนการบริหาร ได้ให้แนวความคิตตามหลักเกณฑ์ที่สามารถแยกได้ดังนี้

2.1 การดำเนินธุรกิจแบ่งเป็นกิจกรรมต่าง ๆ

2.1.1 เทคนิค (Technical) ได้แก่ วิธีการผลิต

2.1.2 การพาณิชย์ (Commercial)

2.1.3 การเงิน (Financial)

2.1.4 ความมั่นคง (Security)

2.1.5 การบัญชี (Accounting)

2.1.6 การบริหาร (Management Function or Element of Administration)

2.2 กระบวนการบริหาร (Elements of Administration) จุดสนใจของอังรี ฟาโยล อยู่ที่การบริหาร เขามีความคิดว่าในการดำเนินงานธุรกิจสิ่งสำคัญก็คือ ทักษะของการบริหาร เขาเสนอกระบวนการบริหารไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 การวางแผน (Planning) คือ การคาดการณ์ล่วงหน้า

2.2.2 การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของสายงานตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ในองค์กร

2.2.3 การสั่งการ (Leading) คือ การดูแล สั่งการให้คนงานเข้าปฏิบัติงานหรือร่วมทำงานตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

2.2.4 การประสานงาน (Coordinating) คือ การทำงานร่วมมือกันในองค์การ

2.2.5 การควบคุม (Controling) คือ การทำงานร่วมกันในองค์การ

2.3 หลักการบริหารงาน (Management Principles) ของอังรี ฟาโยล (Henri Favol) ได้เสนอหลักการทั่วไป ซึ่งผู้บริหารควรจะเอาใจใส่ไว้ 14 ข้อ ดังนี้

2.3.1 การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) โดยควรจะมีการแบ่งงานกันทำตามพื้นฐานความรู้ความสามารถและความถนัด

2.3.2 อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Rarity of Authority and Responsibility) เป็นของคู่กัน เมื่อมีหน้าที่ก็ต้องมีความรับผิดชอบด้วย

2.3.3 วินิจฉัยจรรยา (Discipline) คนจะต้องร่วมรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ข้อตกลงจะต้องชัดเจนและยุติธรรม

2.3.4 เอกภาพในการควบคุม (Unity of Direction) มีกิจกรรมและวัตถุประสงค์ขององค์การจะเป็นแบบอย่างเดียวกัน

2.3.5 เอกภาพในการสั่งการ (Unity of Command) ต้องมีผู้บังคับบัญชาและสั่งการเพียงคนเดียวเพื่อป้องกันการสับสน

2.3.6 ถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (Subordination of Individual to General Interest) คนทุกคนจะเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ขององค์การเป็นที่ตั้ง

2.3.7 ผลประโยชน์ตอบแทน (Fair Remuneration) โดยมีผลตอบแทนที่เหมาะสมกับงานและความสามารถอย่างยุติธรรม

2.3.8 อำนาจในการบริหาร (Centralization) แทนที่จะรวมอยู่ส่วนกลางเพื่อความสะดวกในการควบคุม แต่จะกระจายอำนาจออกไปตามความเหมาะสม

2.3.9 สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) ตั้งแต่ในส่วนระดับบนจนถึงระดับกลางเพื่อสะดวกในการควบคุม แต่จะกระจายอำนาจออกไปตามความเหมาะสม (Henri Fayol, 1949, p.104)

การแสดงความคิดเกี่ยวกับตัวแบบกระบวนการบริหาร หรือ อักษรย่อเรียกว่า พอสคอร์ป (PoSDCORB Model) กูลิกและเออร์วิก (Guilick and Urwick) ทั้งสองได้เขียนหนังสือ ชื่อ Papers on the Science of Administration : Note on the Theory of Organization และได้แสดงความคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารเป็นอักษรย่อว่า พอสคอร์ป (PoSDCORB) ซึ่งย่อมาจาก Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดคนเข้าทำงาน) Directing (การอำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงาน) และ Budgeting (งบประมาณ) ทฤษฎีบริหารจะเน้นในเรื่องขั้นตอนกระบวนการบริหารเพื่อประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลขององค์การ

3. ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management Theory)

การบริหารตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้พัฒนามาตั้งแต่ในปี ค.ศ.1900 พร้อมกับทฤษฎีบริหารและทฤษฎีระบบราชการ ทฤษฎีทั้ง 3 นี้มีทัศนะที่ร่วมกันในเรื่องของวิธีการทำงานในองค์การโดยให้ความสำคัญกับการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญ

เทย์เลอร์ (Taylor) บิดาของการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เขาเป็นผู้นำเอาวิธีทางวิทยาศาสตร์มาแก้ไขปัญหาในโรงงานที่เขาทำงานอยู่ โดยนำหลักการที่มี กฎเกณฑ์แทนวิธีที่ ลองผิดลองถูกจากประสบการณ์ทำงานของเขาใน Mirvals Steel Works in Philadelphia ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นนายช่างและเลื่อนมาเป็นหัวหน้าวิศวกรเมื่ออายุ 28 ปี เขาพยายามจะ เพิ่มผลผลิตโดยเขาศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเคลื่อนไหวของคน และเวลาที่ใช้ปฏิบัติงาน (Tinue and Motion Study) โดยคัดเลือกคน เครื่องมือ อุปกรณ์ให้เหมาะสมเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) เขาได้ศึกษาวิธีการจากกระดานชน

และสาค ขนาดของพลั่วที่ใช้ดักจัดให้เหมาะสมกับร่างกายของ คนงาน เพื่อขนถ่ายหินรถไฟ ผลของการทำงานที่หลักเกณฑ์ทำให้เพิ่มผลผลิตจากเดิมถึง 4 เท่าตัว โดยเน้นการพัฒนาคนงานให้มีความสามารถและเพิ่มเงินให้แก่คนงานที่มีผลงานดีด้วย (More Pay for More Production)

แนวคิดด้านการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ มีหลักด้านการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ดังนี้คือ

3.1 พัฒนาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด (One Best Way) โดยอาศัยผ่านการวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์แทนการใช้กฎเกณฑ์ที่ไม่แน่นอน (Rule of Thumb)

3.2 ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์คัดเลือก ฝึกหัด สอน และพัฒนาคนงานให้ตรงกับงาน

3.3 มีการร่วมมือกับคนงาน เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่างานทั้งหมดได้พัฒนาตามหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์

3.4 มีการแบ่งงานและความรับผิดชอบระหว่างการจัดการและแรงงาน เพราะในอดีตงานและความรับผิดชอบส่วนใหญ่ตกอยู่กับคนงาน

3.5 เพิ่มผลผลิตสูงสุดแทนที่จำกัดผลผลิต (Frederick W. Taylor, 1992, p. 43)

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol, 1949, p. 26) เชื่อว่าศาสตร์เกี่ยวกับ การบริหาร ที่สามารถใช้ได้กับการบริหารทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมงานรัฐบาล สถาบันอื่น ๆ แนวความคิดของฟาโยล์ จึงอยู่ที่ การค้นหากฎเกณฑ์ในการบริหารงานที่มีลักษณะเป็นสากล (Tuniversal) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็น สิ่งจำเป็นสำหรับนักบริหารที่จะต้องมีภาระหน้าที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อองค์การ แนวคิด ของฟาโยล์เกี่ยวกับการจัดการของผู้บริหารที่ต้องทำในกระบวนการจัดการ ประกอบด้วยหน้าที่ 5 ประการ หรือที่เรียกชื่อย่อว่า Poccc ซึ่งเป็นการรวมอักษรตัวแรกของหน้าที่แต่ละด้านไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติขึ้นไว้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง การสั่งงานต่าง ๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี และต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติงานด้วย ตลอดจนเข้าใจถึง ข้อตกลงในการทำงานของพนักงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงการติดต่อสื่อสารภายในองค์การค้วย

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด

5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรม ต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้แล้ว

ทฤษฎีการบริหารของฟาโยล์ ใช้ประโยชน์จากการแบ่งงานกันทำและเน้นถึงความสำคัญ ที่ว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบต้องเท่ากัน (Henri Fayol, 1949, p. 104)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนามี 6 ประการ ดังนี้

2.3.1 การปกครองคณะสงฆ์

การปกครอง เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์กร ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 87) ได้กล่าวว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม

บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการไว้ดังนี้

1. รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

2. สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบายแผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชนสามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิ ในการดำรงชีวิต

3. วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนมีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

4. มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ เป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

5. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้น กับประชาชนในท้องถิ่น

6. ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์

2.3.2 การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา”ของคณะสงฆ์ (ม.15 ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 41) ได้กล่าวถึง การจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อวิชาแล้วคงอนุมานได้ว่ามีวัตถุประสงค์ 9 ประการ คือ

1. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
2. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
4. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
5. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
6. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
7. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
8. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
9. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ (2548, หน้า 23) ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษาการเผยแผ่และการสงเคราะห์ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทานการที่ให้พระสงฆ์ได้

เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้จะทำให้เยาวชนและสังคม เห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์การจัดการ ศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ คือ 1. พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติเพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ 2.พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ และ 3.ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัย

2.3.3 การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะควรแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร

2. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 48-49) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษาและมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมาก จัดตั้งโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวนี้นับเป็นงานที่พระสงฆ์ มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

2.3.4 การเผยแพร่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พุทธศาสนา เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำโดยการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ) (2540, หน้า 148-155) กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ดังนี้

1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

2. แนะนำสั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ (2548, หน้า 31) ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแพร่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

1. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้อย่างนั้น

2. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ

3. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

4. ไม่เห็นแก่ความง่ายตีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

5. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

6. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ 2 คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” “คำว่า เผยแพร่ เป็นลักษณะของมิชชั่นนารี่ คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”

สรุปได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือ หน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา 2 รูปขึ้นไป

2. การเผยแผ่แบบปรับ ปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์บันทึกลงแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเตอร์เน็ตออกเผยแผ่

3. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริกงานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นต้น

2.3.5 การสาธารณูปการ

การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่คณะสงฆ์ต้องวางรูปแบบให้ถูกต้อง เหมาะสม และควรต้องมีความรู้ที่ถูกต้องอีกด้วย ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) (2545, หน้า 54-55) กล่าวถึง การสาธารณูปการ" ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กล่าวว่าเป็น "คำนาม" หมายถึง "การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์" สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า "การสาธารณูปการ" นั้น หมายถึง

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

3. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค

4. การศาสนสมบัติของวัด

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการ ใน 3 ประการ คือ

1. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

2. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

3. การทำโดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักการของคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

1. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

2. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

3. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

4. ควบคุมการเงินและบัญชีรับ-จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

5. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

6. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

สรุปได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็นผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลุกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

2.3.6 การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 62-65) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรจะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

1. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
2. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดแจ้ง คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าวกำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาสเช่น

1. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

2. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคู คลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

3. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชรา หรือคนพิการการสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ 5-9 คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ไม่ว่าจะแก่สังคม หรือแก่พระภิกษุสงฆ์ตลอดจนประเทศชาติด้วย ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นจะต้องมี หลักเกณฑ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นที่ตั้งและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย

2.3.7 องค์ประกอบของพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนความหมายของพระสังฆาธิการของนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ดังนี้

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ (2547, หน้า 8) ได้กล่าวว่า พระสังฆาธิการมาจาก คำว่า “สังฆ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งจึงหมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง คณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน คือ บริหารการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาตามที่กำหนดใน 4 องค์การเดิม แต่มิได้จัดเป็นองค์การซึ่งเป็นตัวองค์กรบริหารคงยึดเอาเฉพาะลักษณะงานในองค์การนั้น ๆ เปลี่ยนเรียกว่า“การ” กล่าวคือ

1. การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (เดิมคืองานในองค์การปกครอง)

2. การศาสนศึกษา (เดิมคืองานในองค์การศึกษา)

3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เดิมคืองานในองค์การเผยแผ่)

4. การสาธารณูปการ และ

5. เพิ่มการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารสงเคราะห์เข้าพร้อมทั้งเอาการนิคหกรรม (เดิมคือการวินิจฉัยอธิกรณ์) รวมเข้าอยู่ในอำนาจหน้าที่เจ้าคณะชั้นนั้น ๆ เพื่อมิให้เกิดความ ถ่วงดุลแห่งอำนาจดัง เช่น กฎหมายฉบับเดิม เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม

ได้กำหนดให้มีรองเจ้าคณะ เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะในชั้นนั้น ๆ อีกส่วนหนึ่ง แม้ในส่วนวัด ก็ให้มีรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ เป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มีอำนาจเต็มที่ตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมติคำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วน ในเขตปกครองหรือในวัด ในหมู่บ้านและในชุมชน โดยใช้หลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

2.3.8 ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับความสำคัญของพระสังฆาธิการมีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคนดังนี้

กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า คำนำ) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพ และเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 ข้อ 4 ได้กำหนดว่า พระสังฆาธิการ หมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
3. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
6. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อ พระพุทธศาสนาและสร้างคามเข้มแข็ง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและปกครองดูแลคณะสงฆ์ให้อยู่ในระบบระเบียบของกฎมหาเถรสมาคม

2.3.9 หน้าที่และอำนาจของสังฆาธิการ

การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (2541, หมวด 2) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

ข้อ 6 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ 4 ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

1. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง

2. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง

3. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย

4. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์

5. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

6. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน

7. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 มีดังนี้

1. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

1) มีพรรษาพ้น 30 และ

2) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าสมเด็จพระราชาคณะและสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎมหาเถรสมาคมให้ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของเถรสมาคม

2. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

1) มีพรรษา 20 พรรษาและ

2) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือ

3) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือ

4) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือ

5) เป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเสนอต่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้

3. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1) มีพรรษาพ้น 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ

2) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือ

3) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี

4) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 6 ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

4. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1) มีพรรษาพ้น 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ

2) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือ

3) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปีหรือ

4) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 4 ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

5. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1) มีพรรษาพ้นจาก 5 กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และ

2) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปีหรือ

3) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปีหรือ

4) เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักธรรมชั้นเอก

การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้วให้แจ้งกรมการ ศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

6. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 6 และ

1) มีพรรษาพ้น 5 พรรษา และ

2) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า 3 รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าคณะอำเภอรายงาน เสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้งถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาค พิจารณาแต่งตั้ง

ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 6 และข้อ 26 และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

7. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

1) มีพรรษาพ้น 10

2) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์

สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท

การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการตามความในวรรคต้น

ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคมสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม 81

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

การพ้นจากตำแหน่งพระสังฆาธิการ ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 มีดังนี้

ข้อ 26 พระสังฆาธิการย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ เมื่อ

1. มรณภาพ
2. พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
3. ลาออก
4. ย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่
5. ยกเป็นกิตติมศักดิ์
6. รับตำแหน่งหน้าที่เจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะอื่น
7. ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่
8. ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่
9. ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

พระครูสิริอาภากร อำภา (2550, หน้า 21) ได้กล่าวถึง พระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการปกครองตนเองและการปกครองวัด 4 ฐานะ คือ

1. มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา
2. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด
3. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ
4. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

พระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ใน 4 ฐานะข้างต้นแล้วยังมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และกฎเถรสมาคม โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยด้วย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมฺจิตฺโต) (2539, หน้า 76) ได้กล่าวถึง การปรับระบบบริหารองค์การ ชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัฒน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรจะกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริงจากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกัน ทำงานทั่วประเทศทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการโดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำรีเอนจิเนียริ่งให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลง

ไปตามลำดับชั้นนับตั้งแต่ระดับมหาเถระสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการปกครอง

คนึงนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร (2545, หน้า 17) ได้กล่าวถึง การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสภาวะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน เช่น ปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาพึ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสานุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ย่อมเป็นใหญ่ไม่เลือกว่าจะเป็นอาจารย์ หรือสานุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนัก ความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนือง ๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ ฉัพพัคคีย์ส่วนหลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัยไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสังฆมณฑลฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539, หน้า 76) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองหมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะ อำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกลบุตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุข เป็นหลักภายใต้วิธีการ 3 วิธีคือ

1. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

2. ปคัคหวิธิ คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

3. ปวารณาวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ 3 ประการ

1) พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

2) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

3) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

พระมหาทนงชัย บูรณพิสุทธิ์ (2545, หน้า 49) ได้กล่าวว่า วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักร และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ

สุนทร ณ รังสี (2530, หน้า 35-60) กล่าวไว้ว่า สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทิน และกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มเพื่อเก้อยาก 1 เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะ อันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่ง ของชุมชนที่เลื่อมใส่แล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือ พระวินัย ด้านการ บริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ใน การทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐินกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสามาคมนั้น ไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็มิได้ขัดพระวินัย ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพุทธศาสนามี ลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทา ของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตาม

โทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษ ของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิด

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาสำหรับพระสังฆาธิการนั้น เรื่องศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญ และต้องเป็นผู้มีความรู้สมภูมิความรู้ของผู้นำทางด้านศาสนา ซึ่งมีผู้กล่าวเกี่ยวกับด้านการศาสนศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา (2539, หน้า 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลีแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย

กรมการศาสนา (2540, หน้า 13-14) ได้กล่าวถึง การศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสนามหลวงแผนกธรรมมีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็นนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็นธรรมศึกษาชั้นตรีธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลีเพราะว่าภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่น ๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทิ้งภาษาบาลีไม่ได้ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัด สิทธิโดยแบ่งเป็นชั้น คือบาลีไวยากรณ์ชั้นประโยค 1-2 ชั้นประโยค ป.ธ.3, 4, 5, 6, 7, 8 และ 9 ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. 3 ได้รับการแต่งตั้งคือ เปรียญคือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา”“สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค 1-2 ได้รับวุฒิบัตร ชั้นประโยค ป.ธ.3-8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศเป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิตยภัตเท่ากับพระราชาคณะชั้นสามัญ

3. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาโดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยดำเนินการในสองสถาบัน คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมฺจิตฺโต) (2539, หน้า 77) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้นเป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรง พระชนม์อยู่มี 2 ประการ คือ

1. คันถะธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์กิจด้านการเรียน

2. วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐานซึ่งรวมทั้งสมถะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 41) ได้กล่าวถึง การจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวคณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตร และเนื้อหาของวิชาแล้วคงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ 9 ประการ คือ

1. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
2. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
3. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา
4. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา
5. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
6. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
7. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
8. เพื่อความมั่นคงแห่งพระสัทธรรม
9. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา 37 ว่าเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรวินัย พ.ศ. 2528 ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงและให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย ดังนี้

1. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
2. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด
3. ในบางกรณีให้เจ้าคณะสังกัดร่วมจัดด้วย

ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและต่อพระสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้ และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญของพระสงฆ์

พระมหาสมทรง สิรินฺธโร และคณะ (2525, หน้า 42-43) ได้กล่าวถึง บทบาทที่วัดและพระสงฆ์ จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้นเป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทานการที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้จะทำให้เยาวชน และสังคม เห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม

การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ มีผู้กล่าวเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

บุญศรี พานะจิตต์ (2545, หน้า 25) กล่าวว่าการประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้

1. งานพระธรรมทูตดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ.2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัคร บำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็น งานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจสังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้แก่การเทศน์ การบรรยายการสนทนา ธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ นำพัฒนาท้องถิ่นสาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 4 ประการ คือ

1) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

2) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

3) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่าง ข้าราชการประชาชน พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของ ประชาชน

4) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การบรรพชาสามเณรฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 10 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ความประพฤติจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรม สั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์วารสารนิตยสารเผยแผ่ธรรมในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

7. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการจัดเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แกโครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานกีฬา เป็นต้น

กรมการศาสนา (2542, หน้า 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึง การดำเนินการ ประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบ สานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของภิกษุสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นนิยาม

ที่สอดคล้องกับที่พระธรรมกิตติวงศ์ได้กล่าวว่า การเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึงการสอนกรรมฐาน การสอนจริยธรรมแก่เด็ก ๆ และชาวบ้านทั่วไปนั่นเอง

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) (2540, หน้า 144-146) ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีอยู่ 2 คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแพร่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือ คำสอนนั้น ๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงมีความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วย ความคิดของตนเองหรือศาสนาของตนในการเผยแพร่ หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดย คฤหัสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแพร่” เช่น อำนาจหน้าที่ ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คือการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็น ศาสนาประจำชาติ

องค์การ สมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่า เผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่ พระพุทธศาสนาถ้า ขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้อง ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาดังนี้

1. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยามารยาท ตลอดจน ถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

2. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

3. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

4. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

5. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยถูกต้อง

6. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

7. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระ สวดมนต์เป็นต้น

8. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่ และโอกาส

9. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขัดสนได้ใช้ยืมเรียน

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณีและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงาน เฉพาะจัดขึ้นมีการดำเนินการ ดังนี้

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียว หรือ เทศน์ปุจฉาวิสัชนา 2 รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

2. การเผยแผ่แบบปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่การบรรยายธรรมการสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

3. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำหรือครั้งคราวหรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ยุวพุทธิกสมาคมประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ

5. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสรงน้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ คือการบูรณะและพัฒนาวัด ซึ่งเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็นผู้ดูแลศาสนสถาน สำหรับการสาธารณูปการ มีผู้กล่าวไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (2538, หน้า 9-12) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระ ศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ 3 เรื่อง คือ

1. การบูรณะและพัฒนาวัด

2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

3. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์เป็นรมณียสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย เรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดคนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

4. ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

กรมการศาสนา (2539, หน้า 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแลการทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูและรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิศาลาการเปรียญเป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญและนอกจากนั้น กรมการศาสนาได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ โดยวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้ เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาสถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูปิดเปิดตามวันเวลา เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตาสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดีแผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้าง เสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่มน้ำใช้ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2540, หน้า 44-45) ได้กล่าวถึง การสาธารณูปการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง

และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

1. การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน

2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ เป็นพระอารามหลวง

3. กิจการอื่น ๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรี่ยไร

4. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง 4 ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรตรา 37 (1) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารรูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน 3 ประการ คือ

1. การกระทำด้วยแรงความคิด

2. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

3. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน 3 ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธาช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

1. เจ้าอาวาส

2. เจ้าคณะ

3. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

4. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

นำทรัพย์ จันทร์หอม (2526, หน้า 53-76) ได้กล่าวถึง กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่จัดให้มีที่พัก สำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัยตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรมภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการศึกษาสงเคราะห์

กรมการศาสนา (2539, หน้า 5-6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจรยิธรรมแก่เดก็และเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ) (2545, หน้า 48-51) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน 4 ลักษณะ คือ

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระสงฆ์สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

2. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้ การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่ สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

4. ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเลี้ยง ฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็ก ๆ สอนหนังสือง่าย ๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น การศึกษาสงเคราะห์นอกจาก จะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษา แก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้าน

การศึกษาเป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดามารดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของภิกษุสงฆ์ที่จะช่วยเหลือสังคมหรือผู้อื่น ซึ่งมีผู้กล่าวเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่นให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้เป็นต้น

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ปญฺญาสิริ) (2538, หน้า 14) กล่าวถึง ความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณะสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, หน้า 25) กล่าวถึง ความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณ สงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส

หลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสในพระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (เล่มที่ 22, หน้า 231-239/373-383) ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสไว้ในอาวาสิกวรรค หมวดว่าด้วยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส ดังนี้

คุณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส

1. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมรรยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร
2. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ

3. เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้น

4. เป็นผู้ยินดีในกัลยาณธรรม มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ

5. มีปัญญา ไม่โง่เขลา

ปิยธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเป็นที่รัก)

1. เป็นผู้มีศีลสำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจาระและโคจรมีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

2. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ

3. เป็นผู้มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้

4. เป็นผู้ได้ฌาน 4 อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

5. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

โสภณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสงดงาม)

1. เป็นผู้มีศีลสำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจาระและโคจรมีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

2. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ

3. เป็นผู้มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้

4. เป็นผู้สามารถชี้แจงบุคคลผู้เข้าไปหาให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติเร้าใจ ให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมกถา

5. เป็นผู้ได้ฌาน 4 อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

พหูปการธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้มีอุปการะมากแก่อาวาส)

1. เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์เพียบพร้อมด้วยอาจาระและโคจรมีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

2. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ

3. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ปรักหักพัง

4. เมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงหรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงเธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้นเข้า มาถึงแล้วขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี้เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ”

5. เป็นผู้ได้ฌาน 4 อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

อนุกัมปธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุอนุเคราะห์คฤหัสถ์)

1. ให้คฤหัสถ์สมาทานอธิศีล (ศีล 5 ประการ)

2. ให้คฤหัสถ์ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม (อริยสัจ 4)

3. เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้เป็นไข้ให้สติว่า “ท่านทั้งหลายจงตั้งสติไว้ต่อพระรัตนตรัยที่ควร แก่สักการะ” และเมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงหรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึง เธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้น เข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี้เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ”

4. ฉันโภชนะที่พวกคฤหัสถ์นำมาถวาย จะประณีตหรือไม่ประณีตก็ตามด้วยตนเอง

5. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ 1)

1. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน

2. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

3. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ปลูกความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส

4. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ปลูกความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

5. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ 2)

1. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน

2. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

3. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส ไม่หวงแหนอาวาส

4. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล ไม่หวงแหนตระกูล

5. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ 3)

1. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน

2. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

3. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส

4. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล

5. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ

สรุปได้ว่า กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งต้องรักษาและต้องปฏิบัติให้ครบ และสมบูรณ์ เพื่อยังกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเจริญงอกงามและถูกต้อง

2.4 บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัดสังกัดวัดมหานิกาย จำนวน 544 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2563) โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ระดับอำเภอเป็น 9 เขตการปกครอง ดังนี้

1. อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

2. อำเภอปากพนัง

3. อำเภอร่อนพิบูลย์

4. อำเภอฉวาง-ช้างกลาง-พิปูน

5. อำเภอพระพรหม-ลานสกา

6. อำเภอพรหมคีรี-นบพิตำ

7. อำเภอเชียรใหญ่-ชะอวด-ทุ่งสง

8. อำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ

9. อำเภอสิชล–ขนอม

เขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลมี 17 เขตการปกครอง ดังนี้

1. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น 4 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลในเมือง

2) ตำบลบางจาก

3) ตำบลปากพูน

4) ตำบลท่าวัง

2. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอปากพนัง แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบล เป็น 2 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลขนาบนาก

2) ตำบลคลองน้อย

3. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอร่อนพิบูลย์ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบล เป็น 2 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลหินตก

2) ตำบลเสาธง

4. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอฉวาง-ช้างกลาง-พิปูน แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น 2 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลไสหร้า

2) ตำบลพิปูน

5. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอพระพรหม-ลานสกา แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ระดับตำบลเป็น 2 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลนาพรุ

2) ตำบลลานสกา

6. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอพรหมคีรี-นบพิตำ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น 1 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลอินคีรี

7. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเชียรใหญ่-ชะอวด-ทุ่งสง แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ระดับตำบลเป็น 1 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลไสหมาก

8. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวไทร-เฉลิมพระเกียรติ แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ระดับตำบลเป็น 2 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลเกาะเพชร

2) ตำบลเชียรเขา

9. เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอสิชล–ขนอม แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบล เป็น 1 ตำบล ดังนี้

1) ตำบลเสาเภา

คณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการบริหารที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และกฎมหาเถรสมาคม

ฉบับที่ 23 (พ.ศ.2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่การรับผิดชอบตามสัดส่วนที่ กำหนดไว้เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า ลำดับขั้นตอนในการปกครองครองสงฆ์ภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ปกครองสูงสุด และได้มีการกระจายอำนาจการปกครองสงฆ์ไปเป็นเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ในการปกครองดูแลรับผิดชอบในส่วนของพื้นที่นั้น ๆ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พีระศิลป์ บุญทอง (2561, หน้า 30-44) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการควบคุมดูแล ส่วนด้านการงบประมาณมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ประสิทธิภาพและกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการปกครอง รองลงมา คือ ด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านการสาธารณสงเคราะห์ 3) ปัจจัยที่เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ พบว่า ปัจจัยตัวแปรมีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุด มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการควบคุมดูแล รองลงมา ได้แก่ ด้านการอำนวยการ ด้านการงบประมาณ และด้านการจัดองค์การ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องปรับปรุงการบริหารจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้ 1) ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน การบริหารทั้งระบบ มีการประชุมติดตามงานโดยสม่ำเสมอและจัดบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่งงานที่เหมาะสมควร ใช้ทักษะและศักยภาพในการจัดการ ปรับการสื่อสารสั่งการ โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 2) ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรนำปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ เช่น การเผยแผ่ธรรมทางสื่อวิทยุ และสื่ออื่น ๆ อบรมวิธีการเผยแผ่แก่พระภิกษุสามเณร อบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ที่มีคุณภาพ จัดเตรียมสถานที่พักอาศัยสำหรับศรัทธาสาธุชน และพระอาคันตุกะ และบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย โดยจัดให้มีผู้รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแบบมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

พระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑฺโฒ (เอียดเรือง) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562, หน้า 63-72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต

จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเมตตาธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมุทิตาธรรม ส่วน ด้านกรุณาธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จำแนกตาม พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน พบว่า จำแนกตามพรรษา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม และจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ในความเป็นบุคคล พื้นที่ บริบท สภาพความเป็นอยู่ก็จะแตกต่างไป เพราะฉะนั้นบริหารกิจการคณะสงฆ์อาจจะไม่ทั่วถึง เช่นถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดก็อาจจะทั่วถึงโดยไม่ต้องมีการขอไม่ต้องมีการบอกกล่าว แต่หากว่าเป็นพระผู้น้อยที่ไม่มีความใกล้ชิด ที่อยู่ห่างไกล อาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง แต่เจ้าคณะปกครองก็ไม่ได้เอาใจใส่ ไม่ได้ดูแล เท่าที่ควร แนวทางการแก้ไขปัญหา พระสังฆาธิการควรที่จะต้องเข้าไปดูแลวัดในเขตที่ตนเองปกครองให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะเป็นไปโดยเรียบร้อย

พระบัวเงิน สุขธมฺโม (แสงมะณีลาด) (2561, หน้า 102-109) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอละมาม จังหวัดเชกอง สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการและอาจารย์สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษา อำเภอละมาม จังหวัดเชกอง สาธารณะรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้าน การสรรหาบุคลากร ด้านการวางแผนงานบุคคลด้านการพัฒนาบุคคลด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคคล และด้านการวางแผนงานบุคคล ตามลำดับแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรม แบ่งเป็น 1) ด้านการวางแผนงานบุคคล ควรใช้หลักพรหมวิหารธรรมวางแผนงานบริหารบุคลากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในบริหารงานบุคคล 2) ด้านการสรรหาบุคคล ควรวางแผนการช่วยเหลือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเมื่อเกิดประสบปัญหาด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน 3) ด้านการพัฒนาบุคคล ผู้บริหารควรยกย่องบุคลากรปฏิบัติงานให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงานแสดงความยินดีกับบุคลากรที่มีความเจริญก้าวหน้า 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคคล ผู้บริหารควรวางตัวเป็นกลางในการประเมินผลงานบุคลากรด้วยความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

กันตพงษ์ จุลราช (2564, หน้า 23-32) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีการนำไปใช้ในระดับมากที่สุด 2) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารไปใช้ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหม วิหารไปใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวโร (2564, หน้า 136-146) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม ผลการศึกษาพบว่า ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองที่สำคัญที่สุดก็คือ ความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่อเพื่อให้โลกเกิดความสันติสุข ไม่เฉพาะการปฏิรูปประเทศเท่านั้น เพราะการปฏิรูปที่ดีต้องใช้หลักธรรมที่ดี เพื่อให้การปฏิรูปมีคุณธรรม มีความเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ การปฏิรูปก็คือทำให้ดีขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะการปฏิรูปมีการเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเห็นได้ชัดเจนขึ้น การปฏิรูปที่ดีต้องมีหลักการที่สร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งการสร้างใช้หลักเมตตา เข้าไปจัดการอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อการใช้เหตุผลเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างแตกฉานวิชาความรู้ ด้านการยกระดับการบริหารจัดการองค์กร มีการใช้ความเมตตา กรุณา เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปที่ยึดแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช้ความรุนแรง เพราะว่าการเปลี่ยนแปลง ถ้าใช้ซึ่งความรุนแรง การทำงาน ผู้ที่อยู่ในองค์กรจะเกิดความไม่เข้าใจกัน โดยให้ยึดหลัก 3 ร. คือ ร่วมกัน รักกัน รู้อภัยกันเพื่อให้องค์กรสามารถมีประสิทธิภาพที่ดี ก้าวหน้า ก้าวไกล ก้าวด้วยใจ ไปด้วยกัน ด้านการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธที่สำคัญก็ต้องมองทุก ๆ กิจกรรมที่ผ่านมานำมาเป็นเครื่องหรือสิ่งที่เตือนตัวเราว่า เราทำดีแค่ไหน อย่างไร มีวิธีที่จะทำให้สามารถดีขึ้นกว่าเดิมได้หรือไม่ โดยเฉพาะแบบเชิงพุทธว่า “ทุก ๆ สิ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยงแท้แน่นอน” มองการปฏิรูปเป็นการเรียนรู้ เมื่อมองผ่านมาแล้วพบความสุข ก็ต้องมีความมุทิตาต่อสิ่งที่พบเจอ ซึ่งทำให้เกิดความสุข และสุดท้ายคือ การมีทรัพยากรที่เพียงพอในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา คือ ใช้อุเบกขาเพื่อมองเป็นกลางในทุกเรื่อง เพราะการปฏิรูปจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องยึดหลักการที่เป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองก็คือ ปกครองอย่างเมตตา กรุณาอย่างมีเหตุผล มีใจยินดีกับทุกศาสนิกชน เป้าหมายคือปฏิรูปคนให้วางใจเป็นกลาง

พระศรัณย์วุฒิ ป. ปญฺญาพหุโล (จินดาไพสิฐ), พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, และธิติวุฒิ หมั่นมี (2562, หน้า 33-44) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครอง

คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.03 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกสถานภาพส่วนบุคคลโดยภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางนักธรรมที่ต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและมีวุฒิการศึกษาสามัญที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา ด้านการออกนโยบาย ควรกำหนดนโยบายวางแผนงานและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของการปกครองและบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ที่วางไว้ ด้านการวางรูปแบบ ควรจัดองค์การคณะสงฆ์ โดยการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ สายการบังคับบัญชาในองค์การคณะสงฆ์ ควรจัดอย่างเหมาะสมกับคุณสมบัติ คือ มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีความเสียสละในการปฏิบัติงาน การแต่งตั้งบุคลากรโดยการสรรหาบุคลากรมาดำรงตำแหน่ง หรือบรรจุแต่งตั้งตำแหน่งที่กำหนดไว้ โดยการกำกับสั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้

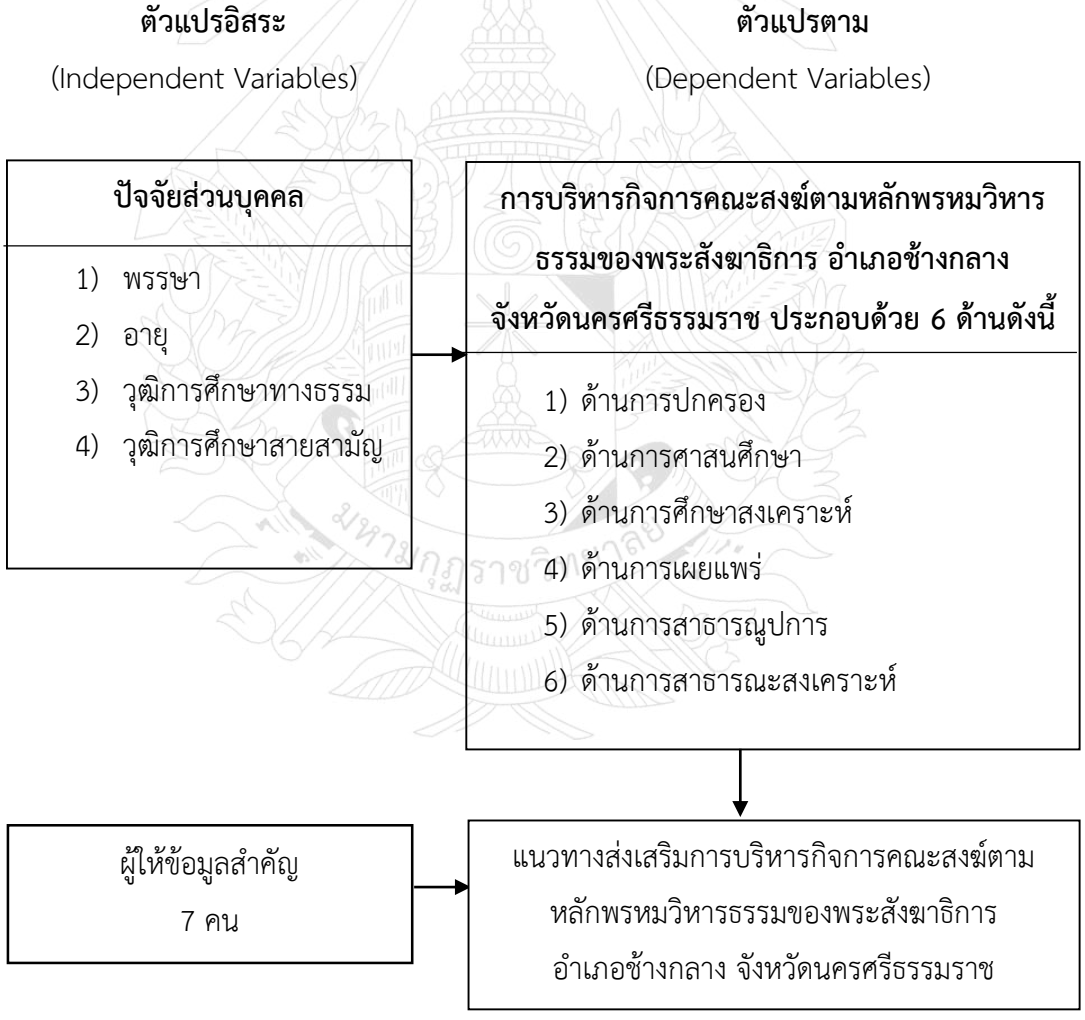
พระปลัดพิชิต โยมา และคณะ (2563, หน้า 238-251) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการบริหารจัดการ และด้านปัจจัยเกื้อหนุน 2) ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของพระสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนให้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจในการบวชเรียน และจัดให้มีการอบรมพระนวกะที่เพิ่งบวชใหม่ให้มีความรู้มากขึ้น เจ้าคณะปกครองควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อให้รู้หลักการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอนเน้นตำรามากเกินไป คณะสงฆ์ควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้สอน งบประมาณไม่เพียงพอ เพิ่มบุคลากร อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการหางบประมาณ

พระมหาสมเกียรติ เขมจาริญาโณ (2565, หน้า 21-30) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการปกครองในอดีตมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครอง และกระจายอำนาจออกเป็นส่วน ๆ ตามที่รับผิดชอบ บทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ไทย ร.ศ. 121 มีความเป็นระเบียบที่ชัดเจนขึ้นใน พ.ศ. 2484

มีการตั้งสังฆสภา สังฆมนตรี และคณะวินัยธร และกลับมาใช้มหาเถรสมาคมตามเดิม และมีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวการปรับปรุง คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์บางมาตราบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ควรที่จะต้องแก้ไขให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

2.6 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ” โดยการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต เล่มที่ 22 (องฺ.ปญฺจก 22/192/252) จากการทบทวนแนวคิด และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดตามแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept-interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 134 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 134 รูป

3.1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ได้แก่ รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง เจ้าคณะตำบลช้างกลาง เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง และเจ้าอาวาส รวม 7 รูป/คน

3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ที่จำวัดในเขตอำเภอช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งหมด คือ 134 รูป ซึ่งผู้วิจัยนำรายชื่อจากวัดในพื้นที่อำเภอช้างกลาง และกำหนดทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้

3.2.2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกพระสังฆาธิการตามตำแหน่งทางการปกครอง ประกอบด้วย

1. พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที	รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. พระครูอมรพุทธิวงศ์	เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. พระครูกิตติวิมล	เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
4. พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม	เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
5. พระครูไพศาลคีรีรัตน์	เจ้าคณะตำบลช้างกลาง
6. พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล	เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง
7. พระครูสุภัทราภรณ์	ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (In-dept interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ซึ่งได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

3.3.1 แบบสอบถาม

มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ชุด มีรายละเอียดประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาสายสามัญ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วย

1) ด้านการปกครอง จำนวน 4 ข้อ
2) ด้านการศาสนศึกษา จำนวน 4 ข้อ
3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 4 ข้อ
4) ด้านการเผยแพร่ จำนวน 4 ข้อ
5) ด้านการสาธารณูปการ จำนวน 4 ข้อ
6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ จำนวน 4 ข้อ

โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิด ลิเคิร์ท (Likert) โดยกำหนดค่าต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5
มาก มีค่าเท่ากับ 4
ปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3
น้อย มีค่าเท่ากับ 2
น้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3.2 แบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้

ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและการและสถิติที่ใช้ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.4.1 การศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรวบรวมเนื้อหาสาระจากการศึกษาค้นคว้าที่ได้มาดังกล่าวนำมากำหนดเป็นเป็นกรอบให้ตรงกับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูล ในการสร้างแบบสอบถาม แล้วร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.4.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ประกอบกัน ซึ่งเป็นการดัดแปลงเครื่องมือจากแบบสอบถามที่ได้เคยผ่านการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจน เหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

3.4.4 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จ ความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และเหมาะสมของข้อคำถามนำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3.4.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence : (IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66-1.00

3.4.6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน ประจำสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.4.7 เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ พระในอำเภอนาบอน ที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

3.4.8 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.4.9 นำผลจากการการเก็บข้อมูลที่ครบถ้วนมาวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามลำดับ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบตามจำนวนที่กำหนดไว้

3.5.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง

3.5.3 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 134 ชุด คิดเป็น 100% จึงตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล

3.5.4 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

3.5.5 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะสถานภาพของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

3.6.2 วิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

3.6.3 วิเคราะห์แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3.6.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.7.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

3.7.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\mu = \frac{\sum_{i=1}^{n} x_i}{N}$$

$\sum_{i=}^{n}$ = ผลรวมของคะแนนคนที่ 1 ถึงคนที่ n

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

3.7.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตรดังนี้

$$S = \sqrt{\frac{N\sum fx^2-(\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

$\sum fx$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N = จำนวนประชากร

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods) โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 134 รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายตามลำดับ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

4.2 ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ ดังนี้

μ	หมายถึง	คะแนนค่าเฉลี่ย (Mean)
σ	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	หมายถึง	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 134 รูป เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำมาแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
พรรษา		
1. ต่ำกว่า 10 พรรษา	50	37.31
2. 10 พรรษขึ้นไป	84	62.69
อายุ		
1. ต่ำกว่า 40 ปี	54	40.30
2. 40-60 ปี	43	32.09
3. 61 ปีขึ้นไป	37	27.61
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
1. นักธรรมชั้นตรี	20	14.93
2. นักธรรมชั้นโท	32	23.88
3. นักธรรมชั้นเอก	82	61.19
วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	50	37.31
2. ปริญญาตรีขึ้นไป	84	62.69
รวมทั้งหมด	**134**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. พรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีพรรษา 10 พรรษขึ้นไป จำนวน 84 รูป คิดเป็นร้อยละ 62.69 และ มีพรรษา ต่ำกว่า 10 พรรษา จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.31

2. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.30 รองลงมาคือ อายุ 40-60 ปี จำนวน 43 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.09 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.61 ตามลำดับ

3. วุฒิการศึกษาทางธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นเอก จำนวน 82 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.19 รองลงมาคือ นักธรรมชั้นโท จำนวน 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.88 และ นักธรรมชั้นตรี จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.93 ตามลำดับ

4.2 ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้าน

(N = 134)

ข้อ	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	ด้านการปกครอง	4.77	0.41	มากที่สุด
2.	ด้านการศาสนศึกษา	4.62	0.47	มากที่สุด
3.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	4.61	0.49	มากที่สุด
4.	ด้านการเผยแผ่	4.63	0.48	มากที่สุด
5.	ด้านการสาธารณูปการ	4.65	0.48	มากที่สุด
6.	ด้านการสาธารณะสงเคราะห์	4.56	0.48	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.64**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้าน ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.64, σ = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการปกครอง ค่าเฉลี่ย (μ = 4.77, σ = 0.41) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ ค่าเฉลี่ย (μ = 4.65, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการเผยแผ่ ค่าเฉลี่ย (μ = 4.63 σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการศาสนศึกษา ค่าเฉลี่ย (μ = 4.62, σ = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ย (μ = 4.61, σ = 0.49) อยู่ในระดับมากที่สุด และ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ย (μ = 4.56, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการปกครอง

(N = 134)

ข้อ	ด้านการปกครอง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	4.90	0.29	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.88	0.30	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.66	0.58	มากที่สุด
4.	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสที่อยู่ภายในวัด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.64	0.48	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.77**	**0.41**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการปกครอง ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.77, σ = 0.41) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.90, σ = 0.29) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.88, σ = 0.30) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และ ฆราวาสที่อยู่ภายในวัด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใดค่าเฉลี่ย (μ = 4.64, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศาสนศึกษา

(N = 134)

ข้อ	ด้านการศาสนศึกษา	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	4.51	0.50	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.52	0.50	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.73	0.44	มากที่สุด
4.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.71	0.45	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.62**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศาสนศึกษา ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.62, σ = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.73, σ = 0.44) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.71, σ = 0.45) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.51, σ = 0.50) อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(N = 134)

ข้อ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	4.53	0.50	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน มากน้อยเพียงใด	4.55	0.50	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.67	0.47	มากที่สุด
4.	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.67	0.47	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.61**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.60, σ = 0.49) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด และหัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ยเท่ากัน (μ = 4.67, σ = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.55, σ = 0.50) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.53, σ = 0.50) อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการเผยแผ่

(N = 134)

ข้อ	ด้านการเผยแผ่	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	4.64	0.48	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.62	0.50	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.72	0.45	มากที่สุด
4.	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.53	0.50	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.63**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการเผยแผ่ ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.63, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.72, σ = 0.45) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.64, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.53, σ = 0.50) อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณูปการ

(N = 134)

ข้อ	ด้านการสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	4.60	0.50	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.62	0.49	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.66	0.48	มากที่สุด
4.	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.72	0.45	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.65**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณูปการ ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.65, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.72, σ = 0.45) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.66, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ หัวข้อพระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.60, σ = 0.50) อยู่ในระดับมากมากที่สุด

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย μ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

(N = 134)

ข้อ	ด้านการสาธารณะสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		μ	σ	
1.	พระสังฆาธิการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลด้วยความเมตตาเพียงใด	4.71	0.45	มากที่สุด
2.	พระสังฆาธิการ ช่วยเหลือประชาชนในยามประสบภัยทางธรรมชาติด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.51	0.50	มากที่สุด
3.	พระสังฆาธิการ ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	4.39	0.49	มาก
4.	พระสังฆาธิการ เป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	4.61	0.49	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.56**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย (μ = 4.56, σ = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปน้อยสุด พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลด้วยความเมตตาเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.71, σ = 0.45) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อพระสังฆาธิการ เป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.61, σ = 0.49) อยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ หัวข้อพระสังฆาธิการ ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย (μ = 4.39, σ = 0.49) อยู่ในระดับมาก

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณาแล้วบรรยาย (Descriptive) ให้เหตุผลสรุปประเด็นใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแพร่ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ดังนี้

4.3.1 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้สัมภาษณ์ 7 ท่าน ดังนี้

1. พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที	รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. พระครูอมรพุทธิวงศ์	เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. พระครูกิตติวิมล	เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
4. พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม	เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
5. พระครูไพศาลคีรีรัตน์	เจ้าคณะตำบลช้างกลาง
6. พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล	เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง
7. พระครูสุภัทราภรณ์	ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

4.3.2 ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อาศัยหลักธรรมทางความเมตตากรุณาของพระเถระผู้ใหญ่ในที่นี้ และนำมาปฏิบัติธรรมให้การปกครองคณะสงฆ์ เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยเรียกว่า ให้พระคุณมากกว่าพระเดช

ท่านที่ 2 พระครูอมรพุทธิวงศ์ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ให้คำแนะนำและเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปันเพื่อประโยชน์ และความสุข แก่กันและกัน

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อาศัยหลักธรรม ของความเมตตากรุณา ของพระเถระผู้ใหญ่ในพื้นที่ และนำมาปฏิบัติธรรม ให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เรียกว่าใช้พระคุณมากกว่าพระเดช

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การปกครองของพระสงฆ์ธิการอำเภอช้างกลาง เจ้าคณะตำบลได้ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของพระพุทธเจ้าทุกประการพระภิกษุ สามารถ อุบาสก อุบาสิกา อยู่เย็นเป็นสุข เป็นที่พึ่งของพระเณร และญาติโยม

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง มีความรัก ความสงสาร เอื้ออาทร และทำใจที่เป็นกลาง

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีความปรารถนาดีต่อ พระสงฆ์ปกครอง ดูแลคณะสงฆ์ด้วยไมตรีจิต และช่วยสงเคราะห์แก้ไขกิจการงานของคณะสงฆ์ และผู้ใต้บังคับบัญชา สนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจให้เหมาะสมกับงาน ปล่อยวางอคติ รับฟังข้อคิดเห็นของกันและกัน ยึดหลักพระธรรมวินัย กฎหมายกฎเกณฑ์สมาคม

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีความปรารถนาดีต่อคณะสงฆ์ปกครอง ดูแลคณะสงฆ์ด้วยไมตรีจิตร ช่วยเหลือสงเคราะห์ แก้ไขกิจกรรมงานคณะสงฆ์ และแก่ผู้ให้ได้บังคับบัญชา สนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจให้เหมาะสมกับงานปล่อยวาง รับฟังข้อคิดเห็นของกันและกัน ยึดหลักพระธรรมวินัย

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช อาศัยหลักธรรมทางความเมตตากรุณาของพระเถระผู้ใหญ่ในพื้นที่ ดูแลคณะสงฆ์ด้วยไมตรีจิต ให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีความกรุณา ด้วยความปรารถนาให้พระมีพื้นฐานของชีวิตที่ดี โดยการเอื้อเฟื้อ ต่อการศึกษาของพระสงฆ์ ทำให้รู้ความเจริญงอกงามของคณะสงฆ์และพุทธศาสนา

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดสภาพการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตรเน้นการเรียนการสอนวิชาการตามหลักสูตรเป็นงานหลัก และมีการศึกษาอบรมเป็นงานรอง ภายใต้หลักการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล เรียนเรื่องศีล คือ ระเบียบวินัย เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมให้สะอาด สมาธิ เรียนเรื่องสมาธิ คือ วิธีทาจิตใจให้สงบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสภาพจิตใจให้มั่นคง ปัญญา เรียนเรื่องปัญญา คือ ความรู้ทั่วไปเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติให้ถูกต้อง

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษา สนับสนุนเต็มความสามารถ มีการเทศนาทุกวันพระ งานบำเพ็ญกุศลธรรม หรือโอกาสต่าง ๆ สนทนาธรรมแก่ผู้ให้ทำโดยยึดหลักพรหมวิหารธรรมของพระพุทธเจ้า

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยเหลือในการศึกษา ของพระสงฆ์ในด้านการเรียนการศึกษา

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจ ในการจัดการเรียนการสอน วางแผนงานด้านการศึกษาสอดคล้องงานของคณะสงฆ์ด้วยจิตใจที่เสียสละ อบรมชี้แนะจากโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษา

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจ ในการจัดการเรียนการสอน วางแผน

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจในการจัดการเรียนการสอน วางแผนงานด้านการศึกษาสอดคล้องงานของคณะสงฆ์ เพื่อพระมีพื้นฐานของชีวิตที่ดี และทำให้รู้ความเจริญงอกงามของคณะสงฆ์ และพุทธศาสนา

3. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ความเมตตากรุณา ในการอนุเคราะห์ให้เยาวชน มีการสงเคราะห์ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนในวัยเรียนและพ้นวัยเรียน ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควรแก่อัตภาพ ในลักษณะการศึกษาแห่งชีวิตเน้นกลุ่มเยาวชนเป็นเป้าหมายหลักส่วนคนกลุ่มอื่นถือเป็นเป้าหมายรอง

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ใช้ความเมตตากรุณา ในการอนุเคราะห์ให้เยาวชน และพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาธรรม เข้าใจธรรม นำพาให้ความเจริญดีงาม มีแก่ผู้ได้ศึกษาธรรม

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ได้มีการมอบทุนการศึกษาสอนธรรมะตามโอกาสตามวาระ

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยเหลือการเป็นอยู่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ที่ปกครอง

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อนุเคราะห์ช่วยเหลือ ประชุมวางแผนร่วมกัน ในการจัดการเรียนการสอน ตั้งทุน มอบทุนการศึกษาประสานกับหน่วยงาน และโรงเรียนด้วยไมตรีจิต เสียสละ

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า อนุเคราะห์ช่วยเหลือ ประชุมวางแผนร่วมกัน ในการจัดการเรียนการสอน ตั้งทุนมอบ ทุนการศึกษา ประสานกับหน่วยงานโรงเรียนด้วยไมตรีจิต เสียสละ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการให้ความเมตตากรุณา ในการอนุเคราะห์ให้เยาวชน และพุทธศาสนาได้ศึกษาธรรม เข้าใจธรรม และนอกจากนี้ยังมีการตั้งทุน มอบทุนการศึกษาประสานกับหน่วยงาน และโรงเรียนด้วยไมตรีจิต เสียสละ

4. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า กระบวนการประกาศพระพุทธศาสนา เน้นการออกไปให้การอบรมสั่งสอน หรือรอให้ผู้ฟังเข้ามาขอรับการอบรมสั่งสอนเป็นหลัก ตามพระพุทธประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน เพื่อการเสริมสร้างความผาสุก แก่ปวงชน เพื่อแสดงเมตตานุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งปวง

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การมุ่งเน้นผู้คนให้ได้รับความผาสุก ด้วยหลักเมตตากรุณา ในการเผยแพร่หลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนมีชีวิตที่ดีงามด้วยความปรารถนาดี

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ให้มีการเทศนาทุกวันพระ เจริญสมาธิชักนำญาติโยมประกอบบุญกุศล คอยแนะนำให้พระสงฆ์มาธิการในเขตปกครองเป็นผู้นำญาติโยมทำ

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยเหลือในด้าน การเรียน และจัดหาสื่อการเรียนให้แก่พระสงฆ์

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วางแผนการส่งเสริมเผยแพร่ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งคณะสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ ให้โอกาสกำลังใจสนับสนุนการพัฒนาบุคคลด้านการเผยแพร่

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วางแผนการส่งเสริมการเผยแพร่ประชุม

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เน้นการออกไปให้การอบรมสั่งสอน หรือรอให้ผู้ฟังเข้ามาขอรับการอบรมสั่งสอนเป็นหลัก ตามพระพุทธประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน เพื่อการเสริมสร้างความผาสุกแก่ปวงชน เพื่อแสดงเมตตานุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งปวง และคอยแนะนำให้พระสงฆ์มาธิการในเขตปกครองเป็นผู้นำญาติโยมทำ

5. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถืองานอื่นเป็นงานรอง ภายใต้หลักการสำคัญ 2 ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ และสร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย

ท่านที่ 2 พระครูอมรพุทธิวงศ์ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จัดสวัสดิการดำเนินการก่อสร้าง สร้างเสนาชนะ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในชุมชน รวมไปถึง สิ่งของเครื่องใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อชุมชน

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ด้วยความเมตตากรุณา อันเป็นคณูประการของพ่อท่านคล้าย จำเป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ที่คณะสงฆ์ในอำเภอช้างกลางได้ยึดถือ และปฏิบัติตามมาจนถึงปัจจุบันนำมาให้ สังคมชุมชนมีความเจริญในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ได้มีการเยี่ยมเยียนคนไข้ติดเตียง และพระภิกษุชราภาพพูดคุยให้กำลังใจ มอบปัจจัยสิ่งของตามโอกาส

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยเหลือการเดินทาง และสิ่งของที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปฏิบัติตามหลักการ และแนะแนวการสาธารณูปการดูแลกวดขันให้พระสังฆาธิการ วางแผนเรื่องการก่อสร้างอย่างเป็นระบบ เข้าไปช่วยเหลือบางอย่าง เช่น แนะนำการก่อสร้าง การทำสัญญาว่าจ้าง

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปฏิบัติตามหลักการแนวทาง

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถืองานอื่นเป็นงานรอง

6. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นภารกิจอีกประการ ที่คณะสงฆ์ได้อนุเคราะห์สงเคราะห์แก่สังคมตามรอยพ่อท่านคล้าย ยึดถือตามรอยครูบาอาจารย์ ได้กระทำเป็นแบบอย่างด้วยความศรัทธาและเมตตาสิ่งต่าง ๆ ในด้านสาธารณะสงเคราะห์

ท่านที่ 2 พระครูอมรพุทธิวงศ์ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ร่วมกับผู้นำในชุมชน และเจ้าของที่ดินในพื้นที่ ที่ตัดถนนเพื่อลำเลียงผลผลิตทางการเกษตรออกส่งตลาดได้โดยสะดวก จำนวน 3 สาย ร่วมสนับสนุนกองทุนเพื่อสวัสดิการคณะสงฆ์

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นภารกิจอีกประการ ที่คณะสงฆ์ได้อนุเคราะห์สงเคราะห์ แก่สังคมตามรอยพ่อท่านคล้าย หรือครูบาอาจารย์ได้กระทำเป็นแบบอย่างด้วยความเมตตากรุณา สิ่งต่าง ๆ ในด้านสาธารณะสงเคราะห์ จึงได้ปรากฏชัด และสัมผัสได้ เช่น การสร้างโรงพยาบาลพ่อท่านคล้าย

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ได้นำญาติโยมไปเปิดโรงทานตามวัดต่าง ๆ

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีจิตเมตตาธรรม ช่วยเหลือสังคมญาติโยม ที่ประสบทุกข์ภัยร่วมกัน ในนามคณะสงฆ์ไม่นิ่งดูดายร่วมกันเสียสละ มีความสามัคคี

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีจิตเมตตาธรรมช่วยเหลือ สังคมญาติโยม ที่ประสบอุทกภัยร่วมกัน ในนามพระสงฆ์ ไม่นิ่งดูดาย ร่วมกันเสียสละ มีความสามัคคี

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติภัยและสาธารณภัยซึ่งได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้ ทั้ง 3 ประการนี้คุกคามย่ำยีปวงชนชาวไทยอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในชนบท

แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินฺทที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า แบบอย่างของครูบาอาจารย์ ด้วยความเมตตากรุณาต่อการบริหารด้านการปกครองจะเป็นส่วนส่งเสริม และแนวปฏิบัติที่ดีงามในการปกครอง

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า แบบอย่างของครูบาอาจารย์ ด้วยความเมตตากรุณา ต่อการบริหารด้านปกครองจะเป็นสอนส่งเสริม และรูปแบบแนวปฏิบัติที่ดีงามในการปกครอง

ท่านที่ 4 พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เน้นย้ำให้พระสงฆ์ในเขตปกครอง ให้เป็นผู้เมตตากรุณา มุทิตา และอุเบกขา

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พัฒนาบุคลากร ให้เข้าใจพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติ กฎหมาย กฎมหาเถระสมาคม ระเบียบต่างๆ ดูแลเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชา

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติ กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบต่าง ๆ ดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของวัดแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักร และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ

2. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินฺทที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า หลักพระพรหมวิหารธรรม เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมกิจการงานด้านการศึกษาของพระสงฆ์ เป็นอย่างดียิ่งด้วยความเมตตากรุณา ให้ความรู้ของคณะครูบาอาจารย์ การมุทิตา ให้การชื่นชมด้วยการยกย่อง

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พรหมวิหารธรรม เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมกิจการงานด้านการศึกษาของพระสงฆ์เป็นอย่างดียิ่ง ด้วยการเมตตากรุณาให้ความรู้ของครูบาอาจารย์ การมุทิตา ให้การชื่นชมด้วยการยกย่องมอบทุน ให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษา

ท่านที่ 5 พระครูไพศาลคีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จัดการเรียนการสอน ให้พระภิกษุสามเณร สนับสนุนโอกาสการเรียนการสอน แก่วัด พระภิกษุ สามเณร มอบทุนการศึกษา ให้กำลังใจ

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วางแผนการเรียนการสอน ให้พระภิกษุสามเณร สนับสนุนโอกาสการเรียนการสอน แก่ วัด พระภิกษุ สามเณร มอบทุนการศึกษาให้กำลังใจ

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย

3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การให้การศึกษา การให้ความรู้ด้านทำการให้ทาน นับว่าเป็นความเมตตา กรุณา มุทิตา แก่ผู้ศึกษา คือ เป็นการส่งเสริมอย่างดีงาม

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การให้การศึกษา การให้ความรู้ ด้านทำการให้ทุนนับเป็น ความเมตตา กรุณา มุทิตา แก่ผู้ศึกษา คือ เป็นการส่งเสริมอย่างดีงามของคณะสงฆ์ช้างกลางเป็นอย่างดี

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วางระบบการสอนในอำเภอ ให้ครอบคลุมโรงเรียนต่าง ๆ อบรมการสอน มอบทุน ให้กำลังใจ สนับสนุนกิจกรรมโรงเรียน

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วางแผนการสอน ในอำเภอให้ครอบคลุมโรงเรียนต่าง ๆ อบรมการสอน มอบทุน ให้กำลังใจ สนับสนุนกิจกรรมโรงเรียน

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลให้เยาวชนและประชาชนได้รับการศึกษาอันสมควรแก่ศักยภาพและอัตภาพ เพื่อให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

4. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การให้โอกาสแก่พระสงฆ์ได้แสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ ของผู้ปกครอง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พระภิกษุให้ได้ปฏิบัติหน้าที่การมอบทุนแก่พระสงฆ์ ผู้เผยแผ่ภายในต่างประเทศ เป็นการส่งเสริมด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา อบรมสมถวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาประเพณีและวัฒนธรรมทางศาสนา

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พัฒนาบุคลากรนักเทศน์ นักเผยแพร่ แนะนำปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากร ที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญของงานเผยแพร่

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า พัฒนาบุคลากรนักเทศน์ นักเผยแพร่ แนะนำปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากร

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือการทำให้พุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา อบรมสมถวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาประเพณีและวัฒนธรรมทางศาสนา การให้ธรรมะหรือสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม การจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัดเพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแพร่ให้แก่ประชาชน และการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง

5. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีการสาธารณูปการ ประกอบด้วย 1. การก่อสร้าง และการบูรณปฏิบัติสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน 2. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจาพรรษา

และการยกวัดราษฎร์ เป็นพระอารามหลวง 3. กิจการอื่น ๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรี่ยไร และ 4. การศาสนสมบัติของวัด

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การเป็นผู้ริเริ่มด้วยความปรารถนาที่ดี ต่อการก่อสร้างบูรณาปฏิสังขรณ์ศาสนสถานนับเป็นการส่งเสริมการสาธารณูปการเป็นอย่างดี นำพาญาติโยมได้เห็นความสำคัญ และปฏิบัติตามการส่งเสริมด้วยพรหมวิหารธรรมนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีส่วนร่วมงานกับวัดคณะสงฆ์ให้กำลังใจ ช่วยเหลืองานก่อสร้างภายในวัด ให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการพิจารณาเสนอความคิดเห็นได้

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า มีส่วนร่วมกับวัด คณะสงฆ์ให้กำลังใจช่วยเหลืองานก่อสร้างภายในวัด ให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการพิจารณาเสนอความเห็นได้

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งเสริมให้มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรต่อไป

6. แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านที่ 1 พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สิ่งหนึ่งเป็นที่ประจักษ์ส่วนหนึ่ง อาศัยความเมตตาของพระสงฆ์แบบอย่างที่ดีเกิดจากครูบาอาจารย์

ท่านที่ 3 พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สังคมประเทศชาติ จะมีความเจริญงอกงามได้ดี สิ่งหนึ่ง เป็นที่ประจักษ์ คือ ส่วนหนึ่งอาศัยความเมตตาของพระสงฆ์เป็นอย่างที่ดี เกิดจากครูบาอาจารย์ คือ พ่อท่านคล้ายซึ่งคนูปการของท่าน มีมากมายต่อสังคม ชุมชนพ่อท่านคล้าย และสิ่งแห่งการปฏิบัติของท่านจึงมีส่วนในการส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ ได้เป็นอย่างดียกตัวอย่าง เช่น การสร้างโรงพยาบาลพ่อท่านคล้ายในปัจจุบัน

ท่านที่ 6 พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ ร่วมกันช่วยเหลืองานทางสังคมสงเคราะห์ อนุเคราะห์มีจิตเมตตาร่วมกัน มีโครงการกองทุนคณะสงฆ์สงเคราะห์ระดับอำเภอ อันก่อจากความเสียสละของคณะสงฆ์

ท่านที่ 7 พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลางสัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ ร่วมกันช่วยเหลืองานทางสังคมสงเคราะห์อนุเคราะห์ มีจิตเมตตา ร่วมกันมีโครงการทุน กองทุน คณะสงเคราะห์ระดับอำเภอ

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้เป็นต้น

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยขอนำเสนอ วัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 134 รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง เจ้าคณะตำบลช้างกลาง เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง และเจ้าอาวาส รวม 7 รูป เลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็น แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972 ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย พรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และ วุฒิการศึกษาสายสามัญ

ตอนที่ 2 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 24 ข้อ

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้

ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตัวเอง โดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 134 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการนัดวันเวลาสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 7 รูป/คน จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น พอสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษา 10 พรรษาขึ้นไป จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 65.70 อายุต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 วุฒิการศึกษาทางธรรมเป็นนักธรรมชั้นเอก จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 68.60 และมีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 65.70

5.1.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.64, σ = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการปกครอง (μ = 4.77, σ = 0.41) รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ (μ = 4.65, σ = 0.48) ด้านการเผยแผ่ (μ = 4.63 σ = 0.48) ด้านการศาสนศึกษา (μ = 4.62, σ = 0.47) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (μ = 4.61, σ = 0.49)

และ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ (μ = 4.56, σ = 0.48) ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผลการวิจัยมีดังนี้

ด้านการปกครอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความเมตตา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความมุทิตาอยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา อยู่ในระดับมาก

ด้านการสาธารณูปการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความอุเบกขา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความมุทิตาอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตาอยู่ในระดับมาก

ด้านการเผยแผ่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความมุทิตาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความเมตตาอยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความกรุณา

ด้านการศาสนศึกษา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความมุทิตา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความอุเบกขาอยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตาอยู่ในระดับมาก

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความมุทิตาและ พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความอุเบกขาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พระสังฆาธิการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตาอยู่ในระดับมาก

ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ พระสังฆาธิการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลด้วยความเมตตาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ เป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยความอุเบกขาอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อพระสังฆาธิการให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา อยู่ในระดับมาก

5.1.3 ผลการรวบรวมแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชประกอบด้วย

1. ด้านการปกครอง ศาสนสถานควรศึกษากฎ ระเบียบ กติกาและระเบียบการปฏิบัติงานปฏิบัติตนให้ชัดเจนเพื่อนำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมที่หลากหลาย

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลให้เยาวชนและประชาชนได้รับการศึกษาอันสมควรแก่ศักยภาพและอัตภาพ

4. ด้านการเผยแพร่ควรจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา อบรมสมถวิปัสสนากรรมฐานและการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม

5. ด้านการสาธารณูปการควรส่งเสริมให้มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

6. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ควรสำรวจต้องการจำเป็นและให้ความช่วยเหลือพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับความต้องการ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

5.2.1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณะสงเคราะห์ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก พรหมวิหารธรรม หมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนใช้เป็นหลักธรรมประจำใจที่ทำให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์หลักธรรมนี้

ประกอบด้วย 1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข 2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและ 4. อุเบกขาการรู้จักวางเฉย พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวาง เป็นหลักธรรมสำหรับการดำรงตนของผู้นำ ซึ่งเปรียบเทียบผู้นำดุจพรหมเป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่และมีอำนาจ เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ สอดคล้องกับสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2527, หน้า 4-24) ที่กล่าวว่า พรหมวิหารธรรม 4 หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ผู้ไม่มัวหมองในศีล ในธรรม ในวินัย คือพรหมวิหารธรรม เมตตากรุณา มุทิตา อุเบกขา จะให้เกิดผลเป็นประโยชน์ได้จริงจะต้องทำให้คุ้นใจ คือ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑฺโฒ (เอียดเรือง) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562, หน้า 63-72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยกันตพงษ์ จุลราช (2564, หน้า 23-32) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปกครอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการปกครองคณะสงฆ์เป็นงานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงาน เกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของพีระศิลป์ บุญทอง (2561, หน้า 30-44) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการควบคุมดูแล

5.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง ศาสนสถานควรศึกษากฎ ระเบียบ กติกาและระเบียบการปฏิบัติงานปฏิบัติตนให้ชัดเจนเพื่อนำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมที่หลากหลาย 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลให้เยาวชนและประชาชนได้รับการศึกษาอันสมควรแก่ศักยภาพและอัตภาพ 4) ด้านการเผยแพร่ควรจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา อบรมสมถวิปัสสนากรรมฐาน และการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม 5) ด้านการสาธารณูปการควรส่งเสริมให้มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

และ 6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ควรสำรวจต้องการจำเป็นและให้ความช่วยเหลือพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑโฒ (เอียดเรือง) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562, หน้า 63-72) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ในความเป็นบุคคล พื้นที่ บริบท สภาพความเป็นอยู่ก็จะแตกต่างไป เพราะฉะนั้นบริหารกิจการคณะสงฆ์อาจจะไม่ทั่วถึง เช่นถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดก็อาจจะทั่วถึงโดยไม่ต้องมีการขอ ไม่ต้องมีการบอกกล่าว แต่หากว่าเป็นพระผู้น้อยที่ไม่มีความใกล้ชิด ที่อยู่ห่างไกล อาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง แต่เจ้าคณะปกครองก็ไม่ได้เอาใจใส่ ไม่ได้ดูแลเท่าที่ควร แนวทางการแก้ไขปัญหา พระสังฆาธิการควรที่จะต้องเข้าไปดูแลวัดในเขตที่ตนเองปกครองให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะเป็นไปโดยเรียบร้อย นอกจากสอดคล้องกับงานวิจัยของพีระศิลป์ บุญทอง (2561, หน้า 30-44) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน การบริหารทั้งระบบ มีการประชุมติดตามงานโดยสม่ำเสมอและจัดบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่งงานที่เหมาะสมควร ใช้ทักษะและศักยภาพในการจัดการ ปรับการสื่อสารสั่งการโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 2) ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรนำปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ เช่น การเผยแผ่ธรรมทางสื่อวิทยุและสื่ออื่น ๆ อบรมวิธีการเผยแผ่แก่พระภิกษุสามเณร อบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ที่มีคุณภาพ จัดเตรียมสถานที่พักอาศัยสำหรับศรัทธาสาธุชน และพระอาคันตุกะ และบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย โดยจัดให้มีผู้รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแบบมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการควรปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา

2. ด้านการศาสนศึกษา พระสังฆาธิการควรจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญแก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตา

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสังฆาธิการควรจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตา

4. ด้านการเผยแผ่ พระสังฆาธิการควรส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความกรุณา

5. ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการควรประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตาเพื่อเป็นเครือข่ายในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

6. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พระสังฆาธิการควรส่งเสริมและสนับสนุนและให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหามกุฏราชวิทยาลัย.* นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: บุ๊คพ้อยท์.

ชาญชัย อาจินสมาจารย์. (2541). *การบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม.

พระธรรมโกศาจารย์ หรือพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2543). *การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์.

ศิริพงษ์ เศาภายน. (2548). *หลักการบริหารการศึกษา: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎี. (2532). *หลักการบริหารเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน.

เสนาะ ติเยาว์. (2544). *หลักการบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย เลาหวิเชียร. (2548). *การบริหารการพัฒนา คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเอเชีย.

2) วิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์ และรายงานวิจัย

พระบัวเงิน สุขธมฺโม (แสงมะณีลาด). (2561). *แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอละมาม จังหวัดเชกอง สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.* (ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

3) วารสารทางวิชาการ

กันตพงษ์ จุลราช. (2564). การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยศรีล้านช้าง, 1*(1).

ถวิล อรัญเวศ. (2564). พุทธวิธีในการบริหาร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 9*(2).

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวโร. (2564). การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8*(6).

พระปลัดพิชิต โยมา และคณะ. (2563). ความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7*(12), 238-251.

พระมหาณัฐวุฒินาวุฑโฒ (เอียดเรือง) และกันตภณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารปัญญา, 26*(2).

พระมหาสมเกียรติ เขมจาริญาโณ. (2565). พัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 4*(1), 21-30

พระศรัณย์วุฒิ ป. ปญฺญาพหุโล (จินดาไพสิฐ), พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, และธิติวุฒิ หมั่นมี. (2562). บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 3*(1), 33-44.

พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม. (2559). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 1*(1).

พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. *วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์, 5*(1).

4) เว็บไซต์

วัดโมลีโลกยาราม. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535). ค้นหาเมื่อ 15 สิงหาคม 2565 จาก https://www.watmoli.com/wittaya-one/1190.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). *ข้อมูลพระ-วัด.* ค้นหาเมื่อ 15 สิงหาคม 2565. จาก https://nrt.onab.go.th/th/page/item/index/id/18

5) อื่นๆ

พระสุระ สนิทชัย และ รัชพล ศรีขาวรส. (2562). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.* การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 วันที่ 30 มีนาคม 2562. นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

6) ภาษาอังกฤษ

Dale Ernest. (1973). *Theory and Practice.* New York: McGraw-Hill Book Company.

David McClelland. (1962). Business Drive and National Achievement. *Harvard Business Reiew 40*, 152

Frederick W. Taylor. (1958). *Taylor's Testimony Before the Special House Committee: Rep.* New York: Harper.

_____. (1992). *The Function of the Executive.* Massachusetts: Harvard.

Fremont E. Kast and James E. Rosenzweig. (1995). *Organization and Management: A Systems and Contingency Approach.* New York: McGraw-Hill Book Company.

Griffin. (1997). *A PDMA Research on New Product Development.* Practices: Updating Trends and Beachmarking Best Practices. *Journal of Product Innovation Management 14*, 23.

Harold Koontz and Cyril O'Donnell. (1959). *Principle of Management.* New York: McGrawHill Book Company.

Harold Koontz. (1972). *Analysis of Managerial Functions.* New York: McGraw-Hill Book Cosaupany.

Heari Fayol. (1949). *General and Industrial Management Constancy Story.* London: Sir Isaac Pitian & Sou.

_____. (1949). *General and Industrial Management.* London: Sir Isaac Pitman & Con.

Herbert A. Simon. (1946). *The Proverbs of Administration.* U.S.A.: Illinois Institute of Technology.

Hersey, P., Blanchard, KH. and Johnson, DE. (2001). *Management of Organizational Behavior: Leading Human Resources.* 8th ed. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

John R. Schermerhorn. (1999). *Management.* 5th ed. New York: John Wiley & Sons.

Kathrya M. Barto and David C. Martin. (1990). *Management.* New York: McGraw-Hill Back Company.

Newman, William H. and Summer, Charles E. (1964). *The Process of Management.* New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Peter F. Drucker. (1974). *The Practice of Management in Scientific Management.* New York: Harper & Row.

Simon Smithburge and Thompson. (1960). *Public Administration.* New York: Alfred A.

Stoner, J.A.F., and Freeman, R.E. (1992). *Management.* New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* 3rdEd. New York. Harper and Row Publications.

Yukl G. A. (1989). Leadership in Organizations. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

บุคลานุกรม

บุคลานุกรม

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูอมรพุทธิวงศ์ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนขัน
สัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูไพศาลคีรีรัตน์ / เจ้าคณะตำบลช้างกลาง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง
สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูสุภัทราภรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1) พระมหาเอกวิน ปิยวิโร,ดร.

วุฒิการศึกษา : ปร.ด (วิจัยการศึกษา)

ตำแหน่งปัจจุบัน : ประธานหลักสูตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

2) พระครูสมุห์สมพงษ์ ฐานธมฺโม

วุฒิการศึกษา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ตำแหน่งปัจจุบัน : เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
นครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะนาวหวาน พระอารามหลวง

3) พระครูกิตติวิมล

วุฒิการศึกษา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

ตำแหน่งปัจจุบัน : เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง เจ้าอาวาสวัดสวนขัน

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๕ วันที่ ๒๙ พฤศจิยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตร์

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำ สารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้ความอนุเคราะห์
ตรวจแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๖๙๕

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสมุห์สมพงษ์ ฐานธมฺโม เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics In Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุทธิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics In Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวมรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics In Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่านเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๖๑๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูกิตติวิมล เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูไพศาลศีรีรัตน์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูอมรพุทธิวงศ์ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสุภัทรานุกรณ์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอข้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูปลัดธวัช สนติธมฺโม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง

ด้วย พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (The Administration of Sangha's Affair According to Brahmavihara Principle of Ecclesiastics in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province)" โดยมี ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระปลัดธีรวัฒน์ ชุติปญฺโญ (ศิริภัทราธิวัฒน์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ง
แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ

อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อทราบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตอบให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เจริญพร

พระปลัดธีรวัฒน์ สิริภัทราธิวัฒน์ (ชุติปญโญ)

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

1. พรรษา

☐ 1. ต่ำกว่า 10 พรรษา ☐ 2. 10 พรรษขึ้นไป

2. อายุ

☐ 1. ต่ำกว่า 40 ปี ☐ 2. 40-60 ปี

☐ 3. 61 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ 1. นักธรรมชั้นตรี ☐ 2. นักธรรมชั้นโท

☐ 3. นักธรรมชั้นเอก

4. วุฒิการศึกษาสายสามัญ

☐ 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ 2. ปริญญาตรีขึ้นไป

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการปกครอง					
1. พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด					
2. พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
3. พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					
4. พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และ ฆราวาสที่อยู่ภายในวัด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					
ด้านการศาสนศึกษา					
5. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญแก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด					
6. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญแก่พระภิกษุสามเณรด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
7. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญแก่พระภิกษุสามเณรด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					
8. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญแก่พระภิกษุสามเณรด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					
ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
9. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด					
10. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน มากน้อยเพียงใด					
11. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					
ด้านการเผยแผ่					
13. พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฏิกถาภายในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด					
14. พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฏิกถาภายในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
15. พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฏิกถาภายในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					
16. พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฏิกถาภายในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					
ด้านการสาธารณูปการ					
17. พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด					
18. พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
19. พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					
20. พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					
ด้านการสาธารณะสงเคราะห์					
21. พระสังฆาธิการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลด้วยความเมตตาเพียงใด					
22. พระสังฆาธิการ ช่วยเหลือประชาชนในยามประสบภัยทางธรรมชาติด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
23. พระสังฆาธิการ ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด					

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
24. พระสังฆาธิการ เป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านศาสนาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

5) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณูปการตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

6) แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

มหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

"การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช"

โดย

พระปลัดธีรวัฒน์ ศิริภัทราธิวัฒน์ (ชุติปญฺโญ)

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ/ฉายา ผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

วันและเวลาที่สัมภาษณ์ วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

ตำแหน่งงาน.....

ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

2) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

3) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

4) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

5) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

มหามกุฏราชวิทยาลัย

6) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

2) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

3) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

4) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

5) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

6) แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

.....

.....

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ และการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) ของแบบสอบถาม
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item Congruence)

เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล								
1	**พรรษา** ☐ 1. ต่ำกว่า 10 พรรษา ☐ 2. 10 พรรษขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	**อายุ** ☐ 1. ต่ำกว่า 40 ปี ☐ 2. 40-60 ปี ☐ 3. 61 ปีขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	**วุฒิการศึกษาทางธรรม** ☐ 1. นักธรรมชั้นตรี ☐ 2. นักธรรมชั้นโท ☐ 3. นักธรรมชั้นเอก	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	**วุฒิการศึกษาสายสามัญ** ☐ 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ 2. ปริญญาตรีขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช								
ด้านการปกครอง								
1	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
3	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	พระสังฆาธิการ ปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และ ฆราวาสที่อยู่ภายในวัด ด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
ด้านการศาสนศึกษา								
5	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
6	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
7	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ แก่พระภิกษุสามเณรด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการศึกษาสงเคราะห์								
9	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
10	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน มากน้อยเพียงใด	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
11	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
12	พระสังฆาธิการ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการเผยแผ่								
13	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความเมตตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
14	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
15	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
16	พระสังฆาธิการ มีการเผยแผ่ธรรมโดยวิธีการแสดงธรรมแบบปาฐกถาภายในวัดด้วยความอุเบกขา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการสาธารณูปการ								
17	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความเมตตามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความกรุณามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
19	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความมุทิตามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

4

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
20	พระสังฆาธิการ มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้าร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัดด้วยความอุเบกขามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการสาธารณะสงเคราะห์								
21	พระสังฆาธิการ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลด้วยความเมตตาเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
22	พระสังฆาธิการ ช่วยเหลือประชาชนในยามประสบภัยทางธรรมชาติด้วยความกรุณามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
23	พระสังฆาธิการ ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยความมุทิตา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
24	พระสังฆาธิการ เป็นผู้นำชุมชนในการจัดระเบียบสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการปราบปรามยาเสพติด ด้วยความอุเบกขามากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

5

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช								
1	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
6	แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

6

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) ของแบบสัมภาษณ์
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item Congruence)

เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช								
1	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
3	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
6	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

7

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช								
1	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
6	แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

8

สรุป การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) ของแบบสอบถาม
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item Congruence)

เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช							
ด้านการปกครอง							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
ด้านการศาสนศึกษา							
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการศึกษาสงเคราะห์							
9	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
10	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
11	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
12	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

9

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ด้านการเผยแผ่							
13	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
14	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
15	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
16	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการสาธารณูปการ							
17	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
19	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
20	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ด้านการสาธารณะสงเคราะห์							
21	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
22	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
23	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
24	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

มหามกุฏราชวิทยาลัย

10

สรุป การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) ของแบบสัมภาษณ์
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item Congruence)

เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้	
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

มหามกุฏราชวิทยาลัย

11

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์
เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
แต่ละข้อมีค่าระหว่าง 0.66-1.00

ความเห็น

.....

.....

(ดร.สุบรีชา ชำนาญพุฒิพร)
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ
อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.972	24

มหามกุฏราชวิทยาลัย

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
B1	102.7333	75.857	.857	.970
B2	102.8333	76.282	.775	.970
B3	102.7333	75.857	.857	.970
B4	102.7333	75.857	.857	.970
B5	102.8333	76.420	.759	.971
B6	102.8667	76.395	.760	.971
B7	103.0333	77.344	.692	.971
B8	102.8667	76.395	.760	.971
B9	102.8000	76.441	.762	.971
B10	103.0000	76.552	.772	.971
B11	102.8333	77.040	.686	.971
B12	103.1667	78.833	.611	.972
B13	102.9000	75.748	.839	.970
B14	102.7667	76.530	.761	.971
B15	102.8667	76.189	.785	.970
B16	102.8667	76.189	.785	.970
B17	102.8333	76.213	.784	.970
B18	102.8333	76.213	.784	.970
B19	102.8333	76.213	.784	.970
B20	103.0333	77.206	.709	.971
B21	103.1333	78.051	.681	.971
B22	102.7000	77.390	.687	.971
B23	103.1000	77.748	.689	.971
B24	103.1333	77.844	.709	.971

ภาคผนวก ฉ

หนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๒๒๕/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

TITLE : THE ADMINISTRATION OF SANGHA'S AFFAIR ACCORDING TO BRAMAVIHARA PRINCIPLE OF ECCLESIASTICS IN CHANGKLANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระปลัดธีรวัฒน์ ศิริภัทราธิวัฒน์ (ขุดคิปญโญ)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๓๓๕/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามะวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช
รูปภาพการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พระมหาสมศักดิ์ ปรมาภินนฺที
รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูอมรพุทธิวงศ์
เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูกิตติวิมล
เจ้าคณะอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูปลัดธวัช สนฺติธมฺโม
เลขานุการเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูไพศาลคีรีรัตน์
เจ้าคณะตำบลช้างกลาง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูใบฎีกาสุวนิตย์ ฐิตสีโล
เลขานุการเจ้าคณะตำบลหลักช้าง
สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566

พระครูสุภัทราภรณ์
ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอช้างกลาง
สัมภาษณ์วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	:	พระปลัดธีรวัฒน์ ศิริภัทราธิวัฒน์
วัน/เดือน/ปีเกิด	:	26 สิงหาคม 2529
สถานที่เกิด	:	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	:	คณะสังคมศาสตร์ สาขาการปาครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์ทำงาน	:	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนขัน เลขานุการเจ้าคณะตำบลช้างกลาง
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	53 หมู่ที่ 1 ตำบลสวนขัน อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80250